

דבר הכנסת

הישיבה המאה-ושמונים-ושבע של הכנסת החמישית

יום שני, ו' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ק. לוז: (הגנת ילדים) (תיקון מס' 2), תשכ"ג—1962 — שחזר מועדת החוקה, חוק ומשפט.
כן הונחו לדיון מוקדם: (1) חוק לתיקון דיני העונשין (כטחון המדינה), תשכ"ג—1962 — הצעת חבר-הכנסת מ. סנה; (2) חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון), תשכ"ג—1962 — הצעת חבר-הכנסת מ. בנטוב; (3) חוק לתיקון מקודת המועצות המקומיות, תשכ"ג—1962 — הצעת חבר-הכנסת י. ח'מיס; (4) חוק בתי דין (דיון נוסף), תשכ"ג—1962 — הצעת חבר-הכנסת י. קושניר.
כמו כן הונחו הצעותיה וסיכומיה של ועדת הכספים לד"ח מבקר המדינה מס' 12.

היו"ר ק. לוז: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נשמע תחילה הודעת מזכיר הכנסת על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מזכיר הכנסת מ. רוזטי:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי מטעם הממשלה הונחו היום על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה: (1) חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 3), תשכ"ג—1962; (2) חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חרום (אזורי בטחון), תשכ"ג—1962.
לקריאה שניה ושלישית הונח חוק לתיקון דיני הראיות

ב. שאילתות ותשובות

2. נתונים על ייצור זכוכית
חבר-הכנסת י. ספיר שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ג' בחשון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):
(א) כמה ואילו מפעלים בארץ מייצרים זכוכית?
(ב) הקיימת חלוקת סוגי התוצרת בין המפעלים הנ"ל, בעיקר זכוכית לשימוש ביתי וזכוכית לבניה ולשימושים אחרים, ומה היא?
(ג) מה ההשוואה בין מחיר כל סוג תוצרת כנ"ל ומחירי תוצרת דומה בשוקי חוץ?
(ד) איזה סוג תוצרת מיוצר אך ורק עליידי מפעל יחיד — ובמקרה זה מה הם מחיריו ומה מידת הפיקוח של משרד המסחר והתעשייה על שיעור מחיריו?
שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:
(א) קיימים ארבעה מפעלים, לפי סדר הגודל: "פניציה", חיפה; "גביש", ראשון-לציון; "צור", בת-ים; "שפיר", פתח תקוה.
(ב) החלוקה העיקרית המקובלת היא לשני סוגים: זכוכית שטוחה — מיועדת בעיקרה לבניה; וזכוכית חלולה — מיועדת בעיקרה לכלי אריזה, בית ומשק.
בשנת 1961 התחלקה התפוקה בין הסוגים (לפי המחזור) כדלקמן: זכוכית שטוחה — 5.0 מיליון ל"י; זכוכית חלולה — 7.5 מיליון ל"י. לפי מפעלים היתה החלוקה כדלקמן: זכוכית שטוחה — מיוצרת רק ב"פניציה"; זכוכית חלולה — ב"פניציה" (רק כלי אריזה), ב"גביש", "צור" ו"שפיר".
(ג) זכוכית שטוחה — קנה המידה המקובל להשוואה הוא ממ"ר בעובי 2 ממ"ר; מחיר "פניציה" בשוק המרומי (בשער בית החרושת) — 3.18 ל"י; מחיר "פניציה" ליצוא, פוב חיפה — סיף גירורק — 0.94 דולר; מחיר

היו"ר ק. לוז: נשמע עתה שאילתות ותשובות.
1. העלאת מחיר הלחם
חברת-הכנסת א. וילנסקה שאלה את שר המסחר והתעשייה ביום כ"ב באב תשכ"ב (22 באוגוסט 1962):
ההתייקרות של סוגי לחם שונים ב"5 באוגוסט 1962 בעקבות ביטול הסובסידיה וביטול הפיקוח הגיעה עד 110%.
"קול ישראל" הודיע באתו יום שהיתה הידברות בין בעלי המאפיות בענין ההעלאה. העלאה גדולה זו בכל חלקי הארץ מעידה שהקלמו, כנראה, קרטל והשתמשו בביטול הפיקוח לשם העלאת מחירים והפקת רווחים גדולים.
אי לזאת ברצוני לשאול את כבוד השר:
(1) האם מוכן הוא לחקור אם בעלי טחנות הקמח ובעלי המאפיות התאגדו בקרטל?
(2) האם מוכן הוא לבדוק את אחוז הרווח הנוכחי של בעלי טחנות הקמח ובעלי המאפיות?
(3) האם מוכן כבוד השר לגלות מהו אחוז הרווח שלהם?
(4) האם מוכן כבוד השר להגביל את אחוז הרווח שליחם, כדי להעמיד סכר להעלאה הגדולה של מחירי הלחם?
שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:
קודם כל אני רוצה להתנצל על האיחור במתן התשובות לשאילתות, שנגרם בגלל העדרי מן הארץ. עם השואלים הסליחה.
בתשובה לשאילתה של חברת-הכנסת וילנסקה עלי לצייין:
(1) קרטל בעלי טחנות הקמח התפרק בינתיים.
(2) נא לראות תשובתי הניתנת היום לשאילתה של חבר-הכנסת ש"סטיב באותו נושא.
3—4. הוועדה תפרסם גם ממצאים ביחס לאחוז הרווח.

רות הבקבוק ולאחרונה עלה ל-66 אגורות הבקבוק. בקשר עם זה אבקש מכבוד השר לענות לי :

1. האם נכונה עובדה זו ?
2. האם העלאת מחיר השמן, שהוא מצרך חיוני ממדרגה ראשונה לכל האוכלוסיה, ובמיוחד לבני עדות המזרח, אינה תוצאה ישירה מהתארגנות קרטלית של ארבעה מפעלי שמן ("אוליבסק", "סית'בית", "יצהר" ו"עץ הזית") החולשים כמ"ע על שלושת רבעי ייצור השמן בארץ ?
3. מה בדעת כבוד השר לעשות כדי להגן על הצרכן ולהוריד את מחיר השמן בבקבוקים לשיעור המחיר הקודם ?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר :

1. השאלה לוקה בחוסר דיוק. מחיר השמן בבקבוקים לצרכן היה כ-60 אגורות לבקבוק או אף פחות מזה רק בתקופת פת התגים השנה. היצרנים טוענים שהוולת מחיר השמן לקמ"עונאים הונגה זמן רב לפני התגים, אולם הוולת זו לא קיבלה ביטוי מלא במחירים לצרכן.

2. כן. החזרת מחיר השמן לרמתו הקודמת היא תוצאה מהתארגנות היצרנים. התארגנות בין ארבעת המפעלים שחבר-הכנסת שם טוב מזכיר אותם היא אמנם "קרטלית" באופיה, אך מבחינת נפשיות אינה נוגדת את חוק ההגבלים העסקיים כפי שהוא קיים. כידוע הוצע לכנסת תיקון לחוק ההגבלים העסקיים, שעם אישורו בכנסת תהיה התארגנות מסוג זה טעונה רישום ואישור המועצה להגבלים עסקיים.

3. מתקיימים דיונים בין הנהלת משרד המסחר והתעשייה לבין יצרני השמן במגמה לגרר אם אפשר למצוא צורת התארגנות בין יצרני השמן אשר תשרת את טובת הכלל מבחינת הייצור, היצוא והמחירים גם יחד.

6. התאמת ערך הציוד לשער החדש של הליירה

חבר-הכנסת נ. לוי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ג' בחשון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):

(א) לכמה מפעלים מאושרים הובטחה הזכות להתאים את שיעור הפחת לשער החדש של הליירה, מיד לאחר שינויו ?

(ב) מי הם המפעלים האלה ?

(ג) העומדת הממשלה לכבד את ההתחייבויות שניתנו למפעלים בנדון ?

(ד) האם גם מפעלים מאושרים אחרים, שלא ניתנה להם הבטחה מפורשת מצד השלטונות, יוכלו להתאים את שיעור הפחת לשער החדש של הליירה, בתנאים שנקבעו במקרים מיוחדים ?

(ה) האם כבוד השר אינו סבור שאין זה מן ההגיון והצדק להפלות בין מפעל למפעל לגבי דבר כה חיוני כמו סידורי ההפרשות לקרן הפחת ?

(ו) הנבדקה האפשרות להעניק לפחות למפעלים יצרניים תוספת פחת לגבי ציוד שנרכש במטבע חוץ, תוך התאמת ערכו של הציוד לשער החדש של הליירה, מיום קביעת השער החדש, כדי למנוע אפליית בין מפעל למפעל ?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר :

א—(1) מרכז ההשקעות לא אישר לשום מפעל זכות שי נוי אוטומטי של התאמת ערך הציוד במקרה של פיתוח.

7. מחירי תפוחי-עץ

חבר-הכנסת נ. לוי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ג' בחשון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):

בקשר לביטול הגנה מינהלית ביבוא תפוחי-עץ תוך קבי

זכוכית בלגית ביבוא, סיף חיפה, לפני הוצאות נמל, מכס ורווח יבואן — 0.87 דולר.

זכוכית חלולה — יש מאות פריטים שאינם מוגדרים בצורה הניתנת להשוואה. לפי בדיקות חלקיות שנעשו במשרד, עולים המחירים המקומיים בארץ ב-20% על המחירים המקומיים בכמה מארצות אירופה.

(ד) זכוכית שטוחה מיוצרת רק עליידי "פניציה". הש" וואת המחירים ניתנת בסעיף הקודם.

אין פיקוח רשמי על המחירים, אך המפעל מניח כמובן מאליו שכל שינוי במחירים או בתנאי המכירה חייבים לקבל את אישור המשרד. בארבע השנים האחרונות היתה העלאת מחירים רק לאחר הפיחות (בשיעור 6%). וזאת באישור המשרד, לאחר שנקבע שזו ההתייקרות של חמרי גלם ועזר מיבוא בלבד, שנגרמה ישירות על ידי שינוי שער המטבע. צמצום ייקור התוצרת בשיעור של 6% נתאפשר לאחר שה מפעל ספג 5% מהעליה.

3. העלאת מחיר הלהם

חבר-הכנסת ו. שם טוב שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ג' בחשון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):

נוכח הודעותיהם של בעלי המאפיות, שלא יהיה מנוס מהעלאה נוספת של מחיר הלהם באגורה או בשתי אגורות ושהעלאה זו נדחתה רק עד ינואר 1963, אבקש לדעת :

1. האם כבוד השר אינו סבור, שהעלאה נוספת של מחיר הלהם נוגדת את הודעותיו הקודמות בנדון ?

2. מה בדעת כבוד השר לעשות כדי למנוע העלאה נוספת של מחיר הלהם עליידי בעלי המאפיות ?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר :

1. כידוע מונחה ועדה ציבורית בראשותו של חבר-הכנסת קרגמן לבדיקת מחיר הלהם. עד לסיום עבודת הוועדה אין לדבר על שינוי במחיר הלהם.

הוועדה התחשב בוודאי בעובדה שמחיר הקמח הוא נמוך מהמחיר שהיה צפוי.

4. הפסקת שיווק משותף של קמח

חבר-הכנסת ו. שם טוב שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ג' בחשון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):

למרות הפניות הרשמיות מטעם משרד המסחר והתעשייה ממשיכים בעלי טחנות הקמח לשווק את הקמח במשותף ולספק את הקמח הלבן במחיר העולה על 325 לירות הטונה ואת הקמח האחיד במחיר העולה על 300 לירות הטונה. בקשר עם זה אבקש מכבודו לענות לי:

מה בדעת כבוד השר לעשות כדי להניע את בעלי טחנות הקמח :

א. להפסיק את השיווק המשותף של הקמח ?

ב. לקבוע את מחיר הקמח הלבן עד לשיעור של 325 לירות הטונה ואת מחיר הקמח האחיד עד ל-300 לירות הטונה ?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר :

א—ב. השיווק המשותף התפרק והמחירים ירדו אף מתחת למחיר המוצע עליידי בעל השאילתה.

5. מניעת התייקרות השמן

חבר-הכנסת ו. שם טוב שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ג' בחשון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):

עד לפני זמן קצר היה מחיר השמן בבקבוקים 56 אגור

ג) מה היא רשימת המפעלים שהוסכם על הקמתם או העברתם לאילת?

ד) מי הם הבעלים של מפעלים אלה?

ה) מתי יוכלו מפעלים אלה להתחיל בייצור שוטף?

ו) אילו הנחות שאינן כלולות בחוק עידוד השקעות הון ובהקלות הניתנות בערבה הובטחו למפעלים אלה, הן בצורת מענקים, הן בצורת הוצאות הובלה והן בצורת פטור מתאים? ז) האם תהיה הממשלה שותפת למפעלים המתוכננים?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:

א) ועדה מיוחדת פועלת כיום לעיבוד תנאים שיינתנו ליוזמים שיקימו מפעלים באילת. בין השאר מדובר על הענקת מעמד של מפעל מאושר בתנאים מסויימים, הלוואות לתקופה ארוכה בריבית נמוכה, ומסירת מבנים בתנאים נוחים. לאחר גיבוש התכנית במסגרת משרד המסחר והתעשייה יובא הדבר לאישור ועדת השרים הכלכליים.

ב) באשר למעלות ווצרת עילית פועל משרד המסחר והתעשייה מדי יום ביומו ומעודד הכוונת יוזמים ומשקיעים וכן מפעלים קיימים לאזורים אלה.

ג) בתכנית הוועדה קיימות התכניות להקמת המפעלים הבאים: מלטשות יהלומים, קונפציה, כפפות עור, סיגריות, צעצועים מיכניים, מרצפות אספלט ואסבסט, קפה גמס, אביזרים לארנקים, צורפות ואבני חן, אלקטרוניקה ומנסרה.

ד) לגבי אותו חלק מהתכניות אשר לגביהן קיימים בעלים או יוזמים, הרי שהם יוזמים פרטיים.

ה) אינני יכול עדיין להתחייב על תאריך, אולם מיד לאחר אישור התכנית בפורום המתאים נתחיל בביצועה.

ו) דאה תשובתי לסעיף א'.

ז) לפי התכנית הקיימת לא מוצע שהממשלה תיכנס כשותף למפעלים הקיימים.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שרעי.

יהודה שרעי (המפלגה הליברלית):

בקשר לשאלה בסעיף ו' — מה יכול להגיד לנו השר בדבר המסקנה שהוא מסיק מהכשלון שקרה בעידוד יתר למשקיעים שלא יכלו לעמוד בהתחייבויותיהם כמו במקרה של מפעל הטכסטיל בנצרת?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:

בקשר למפעל הטכסטיל בנצרת, בנמנו היה דיון על כך בישיבת השרים הכלכליים, כי מלכתחילה היו ספיקות וחששות, אבל הצורך בהקמת המפעל בנצרת עלה על הספיקות ואין ספק שבמשך הזמן הקרוב המפעל יעבוד, גם אם היוזמים הראשוניים לא יהיו בו.

10. הזמנת מומחים מגרמניה

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ז בחשוון תשכ"ג (14 בנובמבר 1962):

בר"ח של מרכז ההשקעות ליום 31 בדצמבר 1961, שהונח על שולחן הכנסת על-ידי שר המסחר והתעשייה, מ"פיעה בעמוד 18 טבלה על "מומחים מאושרים בשנים 1958—1961". מטבלה זו מסתבר, כי במספר 238 המומחים הזרים שהוזמנו לישראל באותה תקופה וקיבלו זכויות של "מומחים מאושרים" כלולים 52 מגרמניה (המערכית).

הילכך הנני מתכבד לשאול:

עת מכס מגן בשיעור של 1.5 ל"י הק"ג, יואיל כבוד השר להשיבני:

א) מהו מחיר היבוא של ק"ג תפוחי-עץ מהמקור הוול ביותר, סיף חיפה?

ב) מהו הערך המוחלף הממוצע — הגלוי והסמוי ברו"רים — בייצור ק"ג תפוחי-עץ בארץ?

ג) מהי ההגנה (באחוזים) הניתנת לתפוחי-עץ עם קביעת מכס של 1.5 ל"י הק"ג לגבי הערך הנחסף נטו?

ד) האם ישנם מוצרי תעשייה הנהגים, עם הנהגת הליברליזציה, מהגנה כה גבוהה?

ה) אם כן — מהו הפירוט של מוצרים אלה ושיעורי ההגנה (באחוזים) לגבי הערך הנחסף נטו?

ו) האם בחשיפת הייצור המקומי בפני יבוא מתחרה תנהג הממשלה מבלי להפלות לרעה את מוצרי התעשייה לגבי מוצרי החקלאות?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:

א) מחירי תפוחי-עץ הבאים בחשבון למסחר בינלאומי מהמקור הוול ביותר הם 15—25 סנט הק"ג, סיף חיפה.

ב) סך כל הערך המוחלף הממוצע בייצור ק"ג תפוחי-עץ בארץ הוא 3 סנט.

ג) ההגנה הניתנת לתפוחי-עץ — עם קביעת מכס של 1.5 ל"י לק"ג — היא בשיעור 225%—410% מהערך הנחסף נטו.

ד—ה) לא.

ו) כידוע בכל העולם נוהגים לפנים משורת הדין עם מוצרי החקלאות. יש מקום להניח שבענין זה ישראל לא תהיה מקורית.

8. סיום הסקר על קריית-הפלדה

חבר-הכנסת נ. לוין שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ג' בחשוון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

א. האם מומחי חוץ, שעליהם הוטל לסקור את המצב בקריית-הפלדה, כבר סיימו את עבודתם?

ב. אם כן — מה הן המסקנות של הסקר?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:

א—ב. מומחי החוץ הכינו ממצאיהם הראשוניים ועתה מבררים אתם המסקנות ותהליכי הביצוע.

9. חינוך הבסיס הכלכלי של אילת ועיירות פיתוח

חבר-הכנסת י. שרעי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום ט' בחשוון תשכ"ג (6 בנובמבר 1962):

בעתון "הארץ" מיום 18 באוקטובר 1962 נתפרסמו ידיעות על המאמצים לחינוך הבסיס הכלכלי של אילת. לא נתפרסמו באותה עת ידיעות על מאמצים דומים בעיירות פיתוח מעלות ונצרת עילית.

אי לכך אבקש ממכבוד השר להשיבני:

א) מה מידת הדיוק של המאמצים לחינוך הבסיס הכלכלי של אילת?

ב) האם נעשו מאמצים דומים לחינוך כלכלתן של מעלות ונצרת העילית שלא זכו לפרסום. ואם לא — מהי הסיבה שלא נעשו מאמצים כאלה?

ישיבה קפ"ו, ר' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)

— שאלות ותשובות (סנה, פ. ספיר, ארדיטי, שיטרית, טובי, לוז); החלטה בדבר אישור הארכת תקפן של תקנות 8—10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ) (לוז, אידלסון) —

שר-המשטרה ב. ש. שיטרית:
 1. המשטרה חוקרת ענין הכרויים בשל אי-ציון שם בית הדפוס והמו"ל, כפי שמחייב החוק.
 2. המעשה מהווה עבירה ויש לגלות את עושיה.
 3. לא.
 4. לאור הנ"ל השאלה בטלה.
 5. החקירה טרם נסתיימה. לאחר סיומה יוחלט בהתאם לחומר החקירה.

12. תלונת תושב אום-אל-פחם על עקירת עצי פרי מאדמתו

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר המשטרה ביום כ"ה בחשוון תשכ"ג (22 בנובמבר 1962):
 כפי שהובא לידיעתי בתאריך 29 באוקטובר שנה זו, נעקרו בעזרת טראקטורים לפי הוראות הקרן הקיימת כ-600 עצי פרי מאדמתו של תושב אום-אל-פחם חסן עלי טאי. בידי האיש תעודות כי האדמה שייכת לו ואף בית המשפט פסק בזמנו כי האדמה שייכת לו מאז 1940.

אי לואת הנני לשאול:
 האם מוכן כבוד השר להורות לפתוח בחקירה משטרתית כדי לקבוע מי האחראי למעשה בלתי-חוקי זה ולהבטיח את הבאת הנאשמים לדין?

שר-המשטרה ב. ש. שיטרית:
 חסן עלי טאי פנה ביום 29 באוקטובר 1962 למשטרה בתלונה על נזקים בשטח אדמתו. הוברר שהיו אלה עובדי הקרן הקיימת שהכשירו שטחי קרקע. משנתבקש המתלונן הנ"ל להמציא למשטרה מסמכים המוכיחים בעלותו על שטח זה, הבטיח להמציאם בהקדם, אך עד היום לא חזר למשטרה עם או בלי המסמכים.
 לאור הנ"ל אין בידי לענות על השאלה.

היו"ר ק. לוז:
 אני מודה על התשובות.

ג. החלטה בדבר אישור הארכת תקפן של תקנות 8—10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תש"ח—1948 (*)

התקנות 8 עד 10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תש"ח—1948, קובעות כי יוצאי-צבא, כמשמעותם בחוק שירות הבטחון, תשי"ט—1959 (נוסח משולב), רשאים לצאת לחוץ-לארץ בתנאים אלה בלבד: (1) הנמנה עם כוחות המילואים — לפי היתר של שר הבטחון, או של מי שהוסמך על-ידו לכך; (2) שאינו נמנה עם כוחות המילואים — לפי תעודה מתאימה.

מאחר שהנסיונות אשר הניעו בעבר את הכנסת לאשר הארכת תקפן של התקנות האמורות עדיין עומדות בעינו, ושר הבטחון מבקש להאריך אותן לתקופה נוספת של שנה אחת — מתבקשת הכנסת לאשר את הארכת תקפן של תקנות 8—10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תש"ח—1948, עד ליום ט"ו בטבת תשכ"ד (31 בדצמבר 1963).

היו"ר ק. לוז:
 אני מעמיד את ההחלטה להצבעה.
 הצבעה
 ההחלטה נתקבלה.

(א) מה הם הענפים והמפעלים שאליהם הוזמנו 52 מומחים חים אלה?
 (ב) האם לא היתה אפשרות להזמין במקומם מומחים מארצות אחרות?

(ג) האם נמצאים בישראל מומחים נוספים מהרפובליקה הגרמנית הפדראלית שאינם כלולים בטבלה הנ"ל?

שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר:

(א) להלן פירוט הענפים אליהם הוזמנו 64 מומחים גרמניים 1.58—28.11.62, כולל אלה המתייחסים לשאלה ג: בענף המחכת 46, בענף הכסטייל והעור — 12, בענף הכימיקלים — 3, בענף אבני-חן — 2, ובשונות 2.

(ב) ברוב המקרים מדובר במרכיבי ציוד או במדריכי הפעלת ציוד שנרכש בגרמניה הן בכספי השילומים והן בכספי משקיעי חוץ.

11. חקירת המשטרה בענין הפצת כרוזים בשם "חזית לאומית"

חבר-הכנסת ב. ארדיטי שאל את שר המשטרה ביום ג' בחשוון תשכ"ג (31 באוקטובר 1962):

לאחרונה הופצו כרוזים בשם "חזית לאומית" שהודבקו בחוצות ואף נשלחו לאנשי ציבור שונים. בכרוזים אלה נאשמים מוסדות נבחרים וממשלתיים שונים בהפליית יוצאי עדות המזרח.

אי לכך אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:
 1) האם נכון שהמשטרה חוקרת בקשר להפצת כרוזים אלה?

2) אם כן — מהי מטרת המשטרה בחקירה זו?
 3) האם נכון שבין היתר נחקרו גם פקידי משרד ועד העדה הספרדית בירושלים?

4) אם כן — למה לא נחקרו גם פקידי משרד ועד העדה הספרדית בתל-אביב?

5) אילו צעדים חושב כבוד השר לנקוט כלפי חברי "חזית לאומית", אם אמנם תגיע המשטרה לחקר זהותם?

היו"ר ק. לוז:
 אנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום — החלטה בדבר אישור הארכת תקפן של תקנות 8—10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תש"ח—1948. רשות הדיבור לממלאת מקום יושב-ראש ועדת החוץ והבטחון.

בבה אידלסון (מ"מ יו"ר ועדת החוץ והבטחון):
 כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה: הנני מתכבדת להביא לפניכם לאישור את ההחלטה הבאה:

בהתאם לסעיף 5 לחוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תשכ"א—1961, מאשרת הכנסת את החלטת שר הבטחון להאריך תקפן של התקנות 8 עד 10 לתקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תש"ח—1948, לשנה נוספת, החל מיום ד' בטבת תשכ"ג (31 בדצמבר 1962) עד יום ט"ו בטבת תשכ"ד (31 בדצמבר 1963).

סעיף 5 לחוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (יציאה לחוץ-לארץ), תשכ"א—1961, קובע: "תקפן של תקנות 8 עד 10 יהא עד יום ד' בטבת תשכ"ג (31 בדצמבר 1962), אולם שר הבטחון, באישור הכנסת, רשאי מדי שנה בשנה להאריך את תקפן לשנה נוספת."

ד. חוק גנים לאומיים ושמורות טבע, תשכ"ב — 1962 *

(קריאה ראשונה)

„אי-אפשר לאדם בלי שיישאר לו מרחב בלתי מתוקן בידי אדם, אי-אפשר להתקיים במקום שהכל כבר אורגן ותוכנן עד גמירתו, עד מחיקת כל צלם דמות הווייתו הראשונה, הטבעית, האורגנית של מסד הארץ. הכרח שיהיה לאדם מקום ללכת ולהתנער ולהתרענן מן העיר, מן הבנוי, מן הסגור והשגור, ולאגור לו מגע מרענן עם הראשוני, עם הפתוח, עם הטבעי, עם לפני היות האדם” — אם היה זמן כזה.

„ארץ נושבת בלי פרחי בר — מחנק בה. ארץ שאין בה משבירות פתוח, בלתי-מופרע — תהיה מלון ולא מולדה. ארץ נושבת שהכל בה כביש ומדרכה והרגשת הכל-גמור-לי-כאן תאכל כל חלקה טובה בלב צעיריה”.

„עץ בן שבעים שנכתר — לא יוכל לבוא במקומו שום מבנה מועיל חדש. אין תמורה לעץ עתיק. המשמיד עץ כזה עוקר שורשי אדם. אין שום בנין או חשמל חשוב יותר מעץ אקליפטוס עבות, שיקמה ישנה, חורש אלונים. הם שורשי אדם. בנין תוכל להקים כאן או שם, ולעץ בן מאה אין תמור. אין זו רק ואנדליות אלא ערעור העתיד. ובאיוז קלות עוקרים אצלנו. תמיד נמצא שעצים מפריעים למישהו או למשהו, לקו הישר של המדרכה או לתוסי החשמל או לאינו כיכר קטנה שמישהו יום בדמיונו קצר הכנפיים. הרי זה בוז גמור לכל מה שאינו „סעיף הכנסה”.

אני מוסיף שאיכוסה הצפוף של מדינת ישראל בחציה הצפוני מחייב הכוונה וייעודה ביתר תשומת-לב. לכן יש הכרח להבטיח השטחים המתאימים לפארקים הנקראים בחוק זה גנים לאומיים ולהכשירם כמקומות נופש, בידור, לימוד הטבע ותולדות הארץ. תכנון זה הוא הכרחי בד בבד עם קביעת תכניות פיתוח שונות.

קיימים אזורים בארץ בהם חיים בממוצע 650 נפש על קמ"ר. צפיפות זו מחייבת הותרת מרחבים בלתי-בנויים, מרח"בים בהם יוכלו ההמונים להרחיק משאון העיר, לשאוף אוויר צח וללמוד הטבע של הארץ.

צורך שני הוא השמירה על ערכי טבע ונוף הצומת והחי שיש בהם ענין למדע. קיימת סכנת השמדה לצמחים ולבעלי חיים נדירים בגלל הקלות בה אפשר להגיע בימינו אנו לכל מקום ובעיקר בארץ קטנה. כדי למנוע תוצאות בלתי-רצויות אלה, נהגים להקצות שטחים לשמורות טבע, בהן מוגן החי והצומת הנדיר מכל פגיעה.

בגן הלאומי יכולים להיכלל לא רק יערות, אלא כל נוף טבעי בעל אופי נדיר ואפילו מינומנטים היסטוריים.

גנים אלה הם ברובם לרשות הציבור, והרשויות המתאימות מכשירות בשבילו דרכי גישה ואמצעי עזר דומים, כדי לעודד ולהגביר את זרם המבקרים בהם.

קיומם של גנים לאומיים הוא, בין היתר, גם גורם כלכלי, היות והם מהווים כוח רציני בתחום התפתחות התירות.

בארץ התחיל עוד ב־1949 אגף התכנון בעיבוד הצעות ראשונות לגנים לאומיים. ב־1950 מיניתי ועדה מיוחדת שנויה עדה להמליץ בכל הקשור בהקמת גנים לאומיים, באיתורם ובניהולם. כבר אז המליצה ועדה זו להקים רשות מיוחדת למטרה זו.

במשך מספר שנים שלאחר מכן עסק אגף התכנון של משרד הפנים בהכנת תכניות לכיצוד העניין.

היו"ר ק. לוז :

אנו עוברים לסעיף ג' של סדר-היום — חוק גנים לאומיים ושמורות טבע, תשכ"ב—1962, קריאה ראשונה. רשות-הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון :

אני מתכבד להגיש לפניכם הצעת חוק על גנים לאומיים ושמורות טבע. לפי הצעה זו, מועצת גנים לאומיים של עשרים חברים תייעץ לשר הפנים לייעד שטח פלוני לגן לאומי בשל יופיו הטבעי ותכונותיו המיוחדות לנופש, לבידור, ללימוד הטבע, תולדות הארץ או בשל שמורת הטבע הכלולה בו.

כל מי שזכותו בנכס הנמצא בשטח המיועד שעלול להיפגע, רשאי להגיש למועצה התנגדות בכתב תוך 40 יום מיום פירסום ההודעה ברשומות על הייעוד. המועצה תגיש חוות דעתה על ההתנגדות, ושר הפנים יהיה רשאי או להכריז, לאחר שנתקיימו סעיפים 7 ו־8 להצעת החוק, שהשטח המיועד הוא גן לאומי.

כן תקום, לפי הצעה זו, רשות גנים של ארבעה-עשר חברים אשר תנהל את הגנים הלאומיים. רשות הגנים תהא רשאית לאצול מסמכויותיה לרשות מקומית לגבי שטחי הגן הנמצאים בתחומיה של הרשות המקומית.

בתחומי הגן הלאומי לא יינתן רישון לעסק, למלאכה או לתעשייה, אלא בהסכמת רשות הגנים ובהתאם לתנאים שח"ב בע הרשות.

שר הפנים רשאי, לפי הצעת שר התקלאות, להכריז ב„רשומות” על שטח שמורות הטבע. התנאים החלים על ייעוד שטח לגן לאומי יהולו גם על שטח שמורות הטבע. אנסה להסביר בקצרה נימוקי הצעה זו.

חוק גנים לאומיים ושמורות טבע בא להגן על נוף הארץ ואתרים בעלי חשיבות היסטורית ולשמרם למענו ולמען ילדינו בדורות הבאים. בזמננו קמו סכנות לנוף הק"ש שורות בתכניות פיתוח אינטנסיבי ובהתפשטותן הבלתי-מתוכננת של ערים.

המדינות — בכל אופן מדינות תרבותיות — הכירו בחשיבותם של שטחים אלה למען בריאות ונופש ולא חסכו נאמץ ואמצעים על מנת להבטיח לבני עמם את ההנאה הזאת. ואין לראות בכך דבר שבבחינת מותרות, אלא צורך חינוכי-תרבותי חיוני הגורם לקשרים הדוקים יותר של העם לארצו. הקשר הבלתי-אמצעי לנופש הטבעי של הארץ ולהיסטוריה שלה הוא הנותן למתגוררים בה תחושה שהם אורחיה ותורשיה.

ארשה לעצמי לצטט כמה דברים מרהיבים ורבי השראה שהשמיע לפנינו חבר-הכנסת יהור' ס. בוויכוח בכנסת, ב־12 ביוני 1962.

היו"ר ק. לוז :

בכנסת — יהור' סמילגנסקי.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון :

אני משתמש בשם העברי וסמ"ך, אבל היות והיושב-ראש גילה את הסוד, אני מסתפק בגילוי זה.

ישיבה קפ"ז, ו' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)

— חוק גנים לאומיים ושמורות טבע (בן-גוריון, לוח); חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (לוח, אשכול) —

לשמור על ארצות הטבע, החי והצומח מפני השמדה או פגיעה ללא יכולת תיקון.

רשות הגנים המוגנה ארבעה-עשר חברים לכל היותר, מתמנה לפי הצעת החוק עליידי ראש הממשלה, באישור הממשלה. זוהי הרשות המבצעת. מועצת הגנים הלאומיים, שנציגיה קבועים בהצעת החוק, תוקם עליידי שר הפנים, ותפקידה יהיה תכנון שטחים וייעודם לגנים לאומיים.

אני מציע לקבל את החוק בקריאה ראשונה ולהעבירו לוועדה — או לוועדת החינוך והתרבות או לוועדת השירותים הציבוריים.

היו"ר ק. לוח:

הדיון על הצעת חוק גנים לאומיים ושמורות טבע יתקיים באחת הישיבות הבאות.

ה. חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ג — 1962 *

(קריאה ראשונה)

על מטבע-חוף כדי למנוע העברת הון מישראל — וסכנה זו עודנה קיימת.

נימוק שני: יש לנו מספר מקורות חשובים למטבע-חוף שהם כבולים, כלומר ניתן לצלם בארץ המקור בלבד, כגון מטבע של סילוקים, מילויים שונים מארצות-הברית ושרומים מגרמניה. כדי לצלם מקורות אלה, עלינו לכוון קניות, ואין אפשרות לכוון קניות בחוץ-לארץ בלי פיקוח על מטבע-חוף.

נימוק שלישי: אמנם הגענו בזמן האחרון לדורבות נ"כרות במטבע-חוף, אך אל לנו לשכוח כי הפער בין היבוא והיצוא עודנו גדול וכי מקורות ההכנסה של מטבע-חוף, המאפשרים לנו לגשר על הפער וליצור דורבות, אינם בעלי אופי נצחי.

נימוק נוסף: הפיקוח על מטבע-חוף דרוש גם כדי להסיר את העברות ההון מחוץ-לארץ לישראל. הגברת זרם ההשקעות לישראל עלולה ליצור בעיות מוניטריות חמורות, ואנו חייבים לפקח על דרכי העברת הון לישראל, כדי לכוון אותו למטרות חיוניות למשק הישראלי. דומני שבשנה זו ה"גשן את הצורך הזה — לכוון או להכווין —, הרגשנו זאת יפה מאד.

אלה הם השיקולים העיקריים לקיום התקנות, שהן למעשה מסגרת המאפשרת פיקוח, שבתוכה אנו מפשירים את הפיקוח מדי פעם במידת האפשר. בעת הדיון האחרון בכנסת על הארכת תוקף התקנות הנוכחית הודרכה הליברלית, בה מתנהל הפיקוח על מטבע-חוף. ליברליזציה זו נמשכת בהודשים האחרונים, ואזכיר כאן מספר הקלות נוספות: בוטל הצורך ברשימות יבוא ויצוא לגבי חלק ניכר של סחורות. רוב העיסקאות הכפופות לפיקוח על מטבע-חוף מבוצעות בלי צורך בפנייה למשרד האוצר. הבנקים, שהם סוחרים מוסכמים, קיבלו הוראות ביצוע מאת המפקח על מטבע-חוף, והם רשאים, במסגרת הוראות אלה, לבצע את מרבית העיסקאות במטבע-חוף. אין ספק שהדבר הזה מקצר ומונע שבי"לם ויזוגיים של הלוח ושוב, ואמנם במשך השנים היו טענות ותלונות — בחלק מסויים בוודאי בצדק, ובחלק שלא היה מנוס מהן. עכשיו, כאמור, העברנו דבר זה בהוראות קבר

נעשו גם פעולות ביצוע עליידי המחלקה לשיפור נוף הארץ ופיתוח אתרים היסטוריים במשרד ראש הממשלה, שהוקמה לפני כשש שנים ואשר הקימה כמה גנים לאומיים ושיחורה כעשרה אתרים היסטוריים, ובעבודה נמצאים עתה תריסר אתרים וגנים לאומיים נוספים שיעמדו בזמן הקרוב ביותר לרשות הציבור.

כן קיימת יחידה במשרד החקלאות, שתפקידה לטפל בשמורות טבע בעלות צומח וחי נדירים. בשנים האחרונות הוקמו גם גופים ציבוריים שונים המטפחים חיבה לנוף ולארכיאולוגיה.

אולם כל הפעולות הברוכות הללו אינן מוגנות במידה מספקת עליידי החוק, ולכן מוצע חוק זה שכוונתו לאחד ברשות אחת — רשות הגנים — את התפקידים המוטלים על רשויות שונות ולתת לרשות זו את האפשרויות החוקיות

היו"ר ק. לוח:

אנחנו עוברים לקריאה ראשונה של הצעת החוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ג—1962. רשות-הדיבור לשר האוצר.

שר-האוצר ל. אשכול:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפני קרוב לשנה הבאתי לפני הכנסת את הצעת החוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ב—1962, והוצע אז להאריך תוקפן של התקנות למספר גדול יותר של שנים, עד 31 במארס 1965, למען לא נצטרך מדי פעם לחזור ולהעסיק את הכנסת ואת עצמנו בדבר אשר כבר נעשה שגרה ואשר צריך עוד להימשך כך. אולם ועדת הכספים לא הייתה אז פנויה לדיון יסודי בנושא זה, בגלל המספר הרב של החוקים האחרים שהיו מונחים על שולחנה, ומשום כך הוסכם להאריך את תוקפן של התקנות לשנה אחת בלבד, זאת אומרת עד 31 במארס 1963.

הנה, אני מביא עכשיו אותה ההצעה במגמה להשיג את התכלית להאריך את תוקפן של תקנות ההגנה משנת 1941 לשלוש שנים נוספות, זאת אומרת עד 31 במארס 1966. אני מקווה שהפעם יאיר המזל יותר להצעה זו וניפטר מן הצורך לבקש מדי שנה את הארכת התקנות. זהו באמת ביטול זמן, כי מדי פעם אנחנו מביאים את התקנות האלה, וזה מבטל את זמנה של הכנסת ולפעמים נדמה לי — גם מעכב פעולה של תחיקה, או עניינים אחרים; בכל אופן, את ראשי האוצר זה מעסיק יותר מדי, ולחייבם, דומני.

בבירור בוודאי יעוררו שוב את השאלות היסודיות בדבר הצורך בתקנות אלה, ובחיוניות הפיקוח על מטבע-חוף בכלל, ולכן אחזור עכשיו מראש על הנימוקים שלנו.

פיקוח על מטבע-חוף קיים ברוב המדינות, גם במדינות חזקות ומבוססות מישראל, שאין אנחנו יכולים עדיין להשתוות עמך. בוודאי כל אחד יעלה מדי את שוויצריה, את ארצות-הברית וגרמניה, מדינות שאין שם חוק כזה ואין צורך בפיקוח על מטבע-חוף, אבל הכל מבינים שמתור ליש"ראל לעת עתה לא לרצות להשתוות — אולי לרצות היא יכולה — למדינות אלה, ואין ספק שצריך לקיים אצלנו פיקוח

— חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (אשכול, קושניר, לזו); חוק מס שבח מקרקעין (לזו, גרוס, אשכול) —

עות לטיפולם של הבנקים, והבנקים פועלים לפי הוראות אלה. אדם הזקוק לכך פונה כיום ישר לבנק ולא למפקח.

ביטול הפרמיות בעקבות שינוי שער החליפין של המט"ב בע גרם אף הוא לפישוט הנוהל בשטח זה. ועוד: כתוצאה מן הליברליזציה בפיקוח לפי הנהלים החדשים, יכולנו לצמצם את מנגנון הפיקוח.

הייתי יכול להזכיר עוד כמה דברים, אולי גם את המצב, הזכור לכולנו, כאשר האנשים הנוסעים לחוץ לארץ היו מקבלים אותם 10 דולר המפורסמים, שאפשר לבלות בהם חודש ימים בחוץ לארץ ועוד להביא משם מתנות ומי יודע כמה סחורות. הגענו עכשיו לכך שכל נוסע מקבל 400 דולר, ואף יש סוג — מי שררגל עסקיו צריך לנסוע יותר מפעם בשנה — של נוסעים המקבלים הקצבה יותר מפעם לשנה.

כל זה נעשה כדי להסיר, ככל האפשר, הכבדות ומכבידות ולהפשיר כל הקפאה — כל אותה ההפשרה שנראית לנו אפשיית ומותרת.

יוסף קושניר (מפ"ם):

זה היה הנס של פך השמן — אותם 10 דולר.

ו. חוק מס שבח מקרקעין, תשכ"ב — 1962 (*)

(קריאה ראשונה)

היו"ר ק. לזו:

אנו עוברים לסעיף ד' בסדר-היום: חוק מס שבח מקרקעין, תשכ"ב—1962, המשך הדיון. רשות הדיבור לחברי-הכנסת גרוס, ואחריי לחברי-הכנסת בר-רב-האי.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה. שר האוצר אינו צריך להצטרף על כך שלא נכח בוויכוח, בשבוע שעבר, על החוק המוצע, חוק מס שבח מקרקעין, אם כי גם בבריטל ודאי לא היה לו כל כך קל. אני מתאר לעצמי שלא היה נעים לשר האוצר לשמוע את דברי הביקורת החריפים, דווקא מאנשי סיעתו, אנשי מפא"י, אשר מתחו ביקורת חמורה על החוק. אני מציע לשר האוצר לקחת את החוק בחזרה, מהטעם הפשוט, כי חוק זה לא יגיע כל כך מהר לקריאה סופית. יעבור זמן רב עד אשר החוק יעובד בוועדה; ושוב תעבור שנה תמימה, ונצטרך להאריך את סעיף הרטרואקטיביות לשנה נוספת, עד אשר החוק יגיע לקריאה סופית.

ברצוני להסביר מדוע אני מציע להחזיר את החוק לממ"ש. אינו ספק בכך שחוק מס שבח מקרקעין משנת 1949 טעון תיקון. על כך אין ויכוח בין חברי הכנסת, בין אם הם משתייכים לקואליציה, בין אם הם משתייכים לאופוזיציה. החוק לקוי, ויש בו פרצות שיש לסתמן.

ידוע הדבר שהפרצה העיקרית היא בכך שאפשר להעביר מקרקעין באמצעות איגודים על ידי הקצאת מניות לחברים חדשים או על ידי ייסוד איגודים וחברות חדשות, ובאופן זה להימנע מתשלום מס שבח, אם כי גם עד עתה שולמו דמי העברה בשיעור של 4.5%.

נכון הדבר כי הציבור השתמש בדרך כלל בחוק הקיים לטובתו והתחמק מתשלום מס שבח, אולם כל נשכח שפעולה זאת היתה חוקית. זכותו של אזרח היא להשתמש תמיד בסעיף

שר-האוצר ל. אשכול:

נכון. ועצם הענין צריך להתייחס עוד שנים רבות, והכניס סת יכולה לסמוך שזה נחוק, כמובן חוץ ממי שרואה בכך אידיאה — לבטל את הפיקוח; לנו אין דווקא אידיאה מבוטלת לומר שמוכרח להיות פיקוח ויהי מה, ולא משום רעיון הפיקוח כי אם משום שמצבנו הוא כזה, אנחנו בוחרים עדיין להחזיק באמצעי זה.

אני חוזר ומבקש להחליט עכשיו להאריך את תקופת של התקנות לשלוש שנים. כמובן, אם יקרה איונה נס ותהיה לכולנו הרגשה, גם לעושים את המלאכה, בממשלה ובאוצר, שאין כל צורך בזה — אפשר בעוד שנה או שנה וחצי או שנתיים להפסיק את הפיקוח הזה.

ובכן, אלה הן הסברותי, בנוסף על ההסברות שנתתי לפני שנה. אבקש, לאחר הדיון, להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

היו"ר ק. לזו:

הדיון על הצעת החוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ג—1962, יתקיים בתום הוויכוח על חוק מס שבח מקרקעין, עוד הערב.

המקל בחוק וליהנות ממנו; וכל עוד האזרח פועל במסגרת חוקית, אין לבוא אליו בטענות ודאי שלא מגיע לו עונש. דווקא האוצר הוא הנושא באחריות למצב הקיים, בכך שלא הזדרז לסתום את הפרצות עד היום, במשך שלושים-עשר שנה. אפשר היה לתקן את החוק במשך זמן זה על ידי הכניסת תיקונים עיקריים, והאוצר לא צריך היה לחכות עד אשר תיוולד הצעת חוק בת 102 סעיפים, אשר אפילו משפטנים מובהקים ומומחים מתקשים להבינם ולפרשם. מכל מקום אין להעניש את האזרח על מעשיו בעבר, בהיותו מנצל את החוק לטובתו, כי זו היתה זכותו הלגיטימית, ואל יתפלא אדוני היושבי-ראש, אם אני מייחס לחוק המוצע כוונות של הטלת עונשין על הציבור, כי תוכנו, מהותו ורוחו של החוק המוצע מעידים על כך שמנסחי החוק היו מודרכים על ידי השאיפה — אולי בלי כוונה, אולי מתחת לסף הכרתם — שיש להסדיר הפעם את החשבון הישן עם האזרח, היינו שישלם עכשיו מס שבח גם בעד העבר, בעד עסקיו בעבר. אדבר עוד על כך בהמשך דברי, מהו העונש אשר רוצים להטיל על האזרח, אם זה עונש כספי או עונש מוסרי.

מכל מקום, מחוק זה נודף ריח של נקמנות, ורק על רקע זה אפשרי להבין את ההוראות הקפדניות והמזורזות המלוות את החוק מהסעיף הראשון ועד הסעיף האחרון.

שר-האוצר ל. אשכול:

מכל הסעיפים...

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני שר האוצר, אינני מדבר לשם קנטור כאיש אופוזיציה, אלא לטובת האוצר; חוק זה לא יתקבל כל כך מהר. אפשר לסמוך על האופוזיציה, אפשר לסמוך על חברי-הכנסת בדר, שהחוק לא יתקבל כל כך מהר, ובינתיים יפסיד האוצר. הלהיטות של מחברי החוק להכניס את האזרח בחוק

ישיבה קפ"ז, ר' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)
— חוק מס שבח מקרקעין (גרוס, אשכול, שורש, גורי, נצר) —

שיש רמאים ושנאחזו צריכים להיות זהירים מרמאים, אבל לזה יש פרק נפרד, פרק 11, יש סעיפים על עבירות ועו"ד נשים, ויש צבא שלם של בלשים שצריכים להודיע אם הצבא הרהר היא כוזבת.

שר-האוצר ל. אשכול:
איזה צבא של בלשים יש ?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
סעיף 82 לחוק אומר: „געברע עבירה לפי סעיף 81 על ידי תאגיד, אשם בעבירה גם כל מי שבעת ביצוע העבירה היה חבר מינהלה פעיל, מנהל, מזכיר, נאמן, באיכות, או חשב ראשי או יחידי של אותו תאגיד, או בעל חכירה במ"קרקעין של התאגיד" וכו'.

ודאי שיש בלשים, אדוני שר האוצר.

כל עשרת הפרקים הראשונים מדברים על אורחים יש"רים ונאמנים, ואנחנו באים להקוע אותם מראש כבלתי-נאמינים. לפי חוקי התורה כל אדם הוא בחוקת כשרות אלא אם כן נתערערה נאמנותו וכשרותו. ואילו כאן אנחנו רוצים לקבוע מראש שאין מאמינים לו. אם הצהיר אדם שקיבל כך וכך כסף בעד רכוש, הוא חייב לשלם לפי השחי.

שמאל שורש (מפא"י):

אם ההצהרה היא בלתי-סבירה, אז משלמים לפי השחי.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

לא כך כתוב בחוק, בדברי ההסבר כתוב שהוא צריך לשלם לפי השווי.

ישראל גורי (מפא"י):

אתה טועה, אם תהיה הוכחה סבירה — לא יטילו עליו.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

תקח את הסטנוגרמה ותראה מה אמר חברי-הכנסת צדוק; בדיוק אותם הדברים, שאין מאמינים לאורח.

יש בחוק כמה „צימקוים" הבאים להקל, כביכול, על האורח. מי שמוכר דירת מגוריו ישלם רק שליש ותהינה הקלות, לפי הבחנת שר האוצר, בדירות עממיות, בדירות סטנדרטיות. אני שואל: האם זה צדוק, האם יש מקום לה? טייל מסים על מכירת דירות בארצנו? האם בכלל קיים מסחר בדירות בארצנו? יש ארצות שבהן יש מסחר בדירות, אבל אצלנו אין מסחר כזה. ישנו מושג של החלפת דירות; זוג צעיר רוכש דירה קטנה, או בעל אמצעים קטנים רוכש דירה קטנה, וכאשר המשפחה גדלה — מחליפים את הדירה.

דבורה נצר (מפא"י):

אין מסחר בדירות ?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

מי שמחליף דירה כנסת בחוכבת למעלה ראש, לוקח הלוואות, משכנתאות, ומשלם לאוצר מסים בעד הדירה החדשה. אורח כזה משלם מסים בעד חמרי הבניה, הוא משלם בעד המגרש, הוא משלם מס שבת. לפי סעיף 16 (ב) יהיה עליו לשלם מס שבת לפי ערך המגרש בגמר הבניה. אני שולל את הסעיף המטיל מסים על החלפת דירות, אני שולל גם את סעיף קטן (ג) לסעיף 16, המטיל מסים על קרקע שהוט"קעה. אין הגיון לדרוש מס שבת מרכוש הנמכר תוך כסיה, המופקע עליידי הממשלה או עליידי הרשות המקומית. האיש הזה מסטיד בין כך ובין כך בהפקעה זו, כי הוא לא יכול לרכוש לו בעד כסף זה מקרקעין אחרים. אם לוקחים ממנו את רכוש, אינו צריך לשלם בעד זה מס.

הרמטי, שלא יוכל לנטות ימינה או שמאלה, גרמה לכך שה-אורח נשאר למעשה מעבר לגבולות החוק, והוא נתון כל כולו לחסדו או לשבטו של המנהל, עוורויו ועוורי עוורויו.

מה טיבו של מס שבח מקרקעין שמציעים לנו? שאלה זאת, אדוני שר האוצר, שאלו כמעט כל המתוחכמים בשבוע שעבר, ושמענו כאן שתי גירסאות.

גירסה אחת — שהאוצר רוצה להיות מעין שותף לרכוש הציבור ולנכסיו. מי שמוכר את נכסיו, את רכוש, צריך להפריש חלק לאוצר, ישלם את ההפרש בין שווי הרכישה לשווי המכירה, ללא התחשבות בסכום שקיבל המוכר לידו. ולא מס שבח יצטרך לשלם, לא על השבח הנמשי יצטרך לשלם מסים, אלא על ההפרש בין שווי הרכישה לשווי המכירה — ואת זה קובע המנהל. „שווי" — הסכום שיש לצפות לו ממכירת זכות במקרקעין. כך נאמר בהגדרות. ומי קיבוע לכמה יש לצפות? זאת קובע המנהל. בין אם המוכר קיבל את הסכום ובין שלא קיבלו. ומי שמכר את זכותו במקרקעין מחמת דחקו או מחמת כל סיבה אחרת במחיר נמוך, עליו לשלם מס שבח מהשווי; יותר נכון, עליו להפריש חלק מהונו. הרבה מהמתחכמים נוטים לפרש את סעיפי הצעת החוק הסתומים בכך שרוצים לקבל כסף יותר מכפי המגיע.

ישנה גירסה שניה, עליה דיבר בהרחבה חברי-הכנסת צדוק מסיעת מפא"י. הוא אמר כי אין להניח שכונת הממ"שלה היא להטיל מס על שבח שאינו קיים במציאות, אלא כוננת ההצעה שלפנינו שנקטה לשון „שווי המכירה" היא לפסול מראש את ההצהרה של המוכר. היינו, אם המוכר אומר: קיבלתי כך וכך כסף — אומר לו המנהל: אדוני האורה, אינני מאמין לך. אם כן, המנהל יקבע את השבח; הוא יקבע כמה על האורח לשלם, ואין להתייחס לשום אורח באומן, אלא פוסלים את הצהרתו מראש.

בין כך וכך — מטרת החוק להעניש את האורח. לפי הגירסה הראשונה — עונש כספי; ולפי הגירסה השנייה — עונש מוסרי, בכך שהוא צריך לשלם ואין מאמינים למה שהצהיר בהצהרתו.

לפי הגירסה השנייה אין רוצים לקחת יותר כסף, אלא כשבא אורח ואומר: מכרתי את הרכוש בכך וכך כסף, משיב לו המנהל, לפי החוק: אדוני האורה, אינני מאמין לך, ההצהרה שלך איננה נכונה. אינני רוצה להשתמש במלה יותר חמורה ולהגיד שהוא יאמר לו: אתה משקר. מבחינה ציבורית ומוסרית דבר זה הוא יותר חמור ופסול בעיני עונש כספי. אני נוטה לקבל את הגירסה השנייה — שאין רוצים להטיל עונש כספי, שהאוצר איננו מחכוך לקבל יותר כסף, אלא שאין מאמינים לאורח. אני שואל את כבוד שר האוצר ואת חברי הכנסת — בין מצד הקואליציה ובין מצד האופוזיציה: האם אנחנו יכולים להרים יד ולהציע בחוק, שצניגי האומה אינם מאמינים לאורח? האם ננציח זאת בחוק הכנסת?

שר-האוצר ל. אשכול:

אין נוהגים במס הכנסה, כל מה שאומר הנישום מב-לים ?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

כשיש ספק — אין מקבלים; אבל כאן אין מקבלים מראש.

שר-האוצר ל. אשכול:

הבעיה מתעוררת רק כשיש ספק.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

החוק קובע שצריך לשלם לפי השווי. אם האורח מצהיר, אין מקבלים את הצהרתו, אין מאמינים לו. אני מסכים

החוק שלפנינו לא יגיע כה מהר לקריאה שניה ושלישית ובינתיים לא יוכל האוצר להיעזר בו.

דוד בר-רב-האי (מפא"י):

אדוני הישיבראש, כנסת נכבדה. הוויכוח בשבוע שעבר התנהל שלא בנוכחות שר האוצר. אני מניח ששר האוצר עיין בסטנוגרמה והוא היום שותף להמשך הוויכוח, כאילו הוא הקשיב לו מראשיתו.

ברצוני להגיד שלא בלב קל אני עולה על הבמה לדבר על חוק זה, ולא מפני שיש לי התנגדות עקרונית למס שבח מקרקעין, אלא להיפך: אני חושב שזה אחד המסים המוצדקים ביותר; אחד המסים המכוונים למנוע התעשרות על חשבון הוולת, התעשרות הפרט על חשבון החברה, התעשרות של מעטים על חשבון הרבים. אני שותף להרגשה שבחוק מס שבח מקרקעין הקיים ישנן לא מעט פרצות והגיע הזמן לסתום אותן.

אבל מה לי לעשות, שאם אני אפילו מסכים לדיאגנוזה זו, יש לי הרושם שהתרופה המוצעת היא יותר מדי חריפה. היא מרחיקה לכת, וזה מה שמפחיד בעיניי הזה. אפשר להסכים לעובדה שישנן לא מעט פרצות, אפשר להסכים להנחה שיש צורך לסתום אותן, אבל הנשק שנבחר למען זה נראה לי כמרחיק ירות, הרבה מעבר למטרה.

איני שותף לדבריו האחרונים של חבר-הכנסת גרוס, שה-חוק אינו ניתן לתיקון. חבר-הכנסת גרוס סיים את דבריו בהנחה, שהחוק הזה אינו ניתן לשום תיקון והגיע לכנסת, כמקובל, להחזיר אותו לממשלה. אין אני שותף להנחה זאת. אני חושב שחוק זה ראוי שיועבר לוועדה ושם יצטרך לעבור עיבוד רציני מאד.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
כמה זמן זו יימשך?

דוד בר-רב-האי (מפא"י):

חבר-הכנסת גרוס, הוויכוח אינו מתנהל כרגע בינינו. החוק ניתן לתיקון וצריך להיות יחס מיוחד אליו. אני תפילה, כי שר האוצר — אשר חזר עכשיו משליחות קשה ורצינית, ואנחנו כולנו ליוויו את שליחותו בחרדה ובתקווה — אני תפילה כי תהיה לו אוזן שקבת ועיין פקודה וכי יקדיש תשומת-לב להצעות התיקונים אשר הוצעו ויוצעו.

אפשר היה להתרשם בשבוע שעבר, לאחר כמה מנאומי חברי הכנסת, כאילו כל החוק הזה אין בו מתום, כולו פצע, חבורה ומכה טריה. איני שותף לדעה זו. אבל אני שותף לדעה שיש להכניס בו לא מעט תיקונים. ברצוני לומר באופן הגלוי ביותר: איני שותף לאווירה הכללית השוררת בתוך החוק הזה, להרגשה הכללית הזאת של חוסר אמון לציבור. איני חושב (א) שזה מוצדק; (ב) שזה לכבודה של המדינה כך להתייחס לאזרחיה. כל הענין הזה של ההצהרות — ואני עוד אחזור לנקודה זו בקשר לוויכוח על התמורה והשווי — ועוד ההצהרות של הקונה, ההצהרות של המוכר, ההצהרות של המתווך, של עורך-הדין, כל זה למעשה הוא חומר לשיקול דעתו של המנהל. רוצה — מקבל, אינו רוצה — אינו מקבל.

גשאלת איפוא השאלה: לשם מה כל הענין הזה? אם המנהל ממילא חליט על דעת עצמו על השווי כפי שהוא רואה אותו, לשם מה כל ההצהרות? אפשר לעשות עבודה זו הרבה יותר פשוטה: להגיש תיק והמעריך יעריך את השווי ויקבע. הוא רואה מה היתה התמורה או השווי לפני כך וכך שנים, כאשר הרכוש הזה נרכש, ולא צריך להעמיד את הציבור בפיתוי ובסיכון הזה של הצהרות, שספק יאמינו להן, ספק לא יאמינו להן.

ועכשיו כמה מלים על ענין המתנות. לפי סעיף 54, מוסד ציבורי שמקבל מתנה צריך לשלם רק מחצית המס. דבר זה איננו צודק. אסביר את דברי. בכל העולם נהוג שכאשר נותנים מתנה או תרומה, נותנים בדרך כלל על חשבון הממשלה, כי מנכים זאת מהמסים, כלומר: הממשלה עוורת למוסדות סוציאליים וציבוריים. כאן רוצה האוצר עוד להרוויח בזה שנותנים מגרש או שנותנים רכוש למוסד ציבורי. למה נותנים? — לבנין בתי-כנסת או בתי-ספר או ישיבה. אם מקבל המתנה יצטרך לשלם מס שבח — מנין יקח את הכסף? אצלנו בונים מוסדות ציבוריים כך שיוורים את אבן הפינה ורק אחר כך אוספים כסף. מנין יקח מוסד כזה כסף לשלם את מס השבח?

ברצוני עוד לעמוד על הסעיפים 65, 66, 67. סעיפים אלה מקנים סמכויות למנהל לתקן שומה תוך שלוש שנים ולברוק מחדש את השומה תוך שש שנים. הופכים את החוק המוצע למשחק מחבואים ממושך בין האזרח לבין האוצר. האזרח יצטרך להיות באי-ודאות במשך שש שנים בגלל זה שהשומה של השנה הראשונה איננה סופית. הוא יצטרך לחכות שש עד שבע שנים, אולי יבוא המנהל ויקבע שהוא צריך לשלם עוד. דבר זה אינו מוצדק ואיננו נכון. אף פעם לא יהיה האזרח בטוח שהשומה היא סופית, הוא יהשוש שמא יצטרך להוסיף עוד על המס. כי המוכר פרח והלך לו. ולפי החוק המוצע — על הקונה לשלם. סעיפים אלה חוסמים את הדרך בפני העברת זכויות במקרקעין ויגרמו להפרעות במסחר, ואין לקבלם.

סעיף 79 מעניק סמכויות משטרתיות ומשפטיות לבא"י כוח האוצר. סעיף זה מקנה זכות למנהל לדרוש מכל אדם שיתייצב לפניו ויביא עמו לבדיקה מסמכים ותעודות, ולגבות ממנו עדות. כלומר, כל אדם, אפילו שאיננו קשור בעסק זה, יכול המנהל לדרוש ממנו שיתייצב לפניו כדי להיחקר. זהו ענין שצריך להיות נתון בידי שופט. המנהל יכול לכל היותר לחקור את הקונה, את המוכר או את המתווך, אבל לא כל אדם.

בסעיף 79(4) ניתנת למנהל, או למי שהורשה על ידיו, זכות להיכנס לכל נכס, לרבות בית מגורים, ולערוך בדיקות ומדידות. סמכויות אלו הן מופרזות וחורגות ממסגרת החוקים האזרחיים. אין להעניק למנהל זכות להזמין כל אדם או להיכנס לדירה פרטית ללא צו שופט. המנהל יכול לכל היותר ביטוי, מיהר אחר בראשית דברי, שלפי חוק זה האזרח אינו מוגן.

החובות המרובים שמטילים על האזרח בהעברת רכוש עושים את המסחר קשה מנשוא, ביחוד כאשר קובעים שתוך שבעה ימים מיום המכירה צריך המוכר למסור למנהל הצהרה על הפרטים השונים.

על סעיף 98, ביחס לרטוראקטיביות, איני רוצה להרחיב את הדיוור; דשו בו רבות, וכל הנואמים הביעו תמיהה על סעיף זה, הבא להטיל מסים על עסקות שבוצעו לפני שנה, ובמיוחד כאשר מטילים חובת התשלום על הקונה. כבר דיבר על כך חבר-הכנסת צדוק, שציין כי זה דבר בלתי-מוצדק. כל זה מוכיח כי מגמת החוק היא להטיל ענשים על העבר.

אילו היתה קיימת אפשרות לתקן חוק זה, הייתי אומר שיש לתקנו. אבל איני רואה אפשרות לתיקון החוק, לכן אני מציע להחזיר את החוק לממשלה. ובינתיים, כדי שהאוצר לא יפסיד, לתקן את החוק הקיים על-ידי הכנסת התיקונים ההכרחיים, והעיקר — כדי למנוע העברת מקרקעין על ידי איגודים בצורה של הקצאת מניות. אני מציע איפוא לתקן באופן זמני את החוק הקיים ובינתיים להכין חוק אחר, חוק יותר טוב, יותר מתקבל על הדעת, דבר שהיה אף לטובת האוצר, כי

דוד בר"ר-ב'האי (מפא"י) :

עם כל הידידות שאני רוחש לך, שאיננה מאתמול, אני חייב לומר את הדברים האלה, ואינני יודע אם הקשבת להם. אני מתפלל לעין פאחה ולאווך קשבת, שתהיה מסוגל לתפוס ענין ואף לשקול אותו בראש פתוח, ומותר לי להגיד שזוהי אחת הסגולות שלך, אדוני השר, לתפוש את הענינים היטב.

אני חייב לומר כמה מלים על פרטי החוק. אני רוצה להגיד שלמולנו שר האוצר יושב עמנו היום, דבר המצדיק חזרה על כמה דברים שנאמרו כבר עליידי חברי הכנסת שהשתתפו בוויכוח. אני רוצה לציין אותם פרטים הראויים לתיקון. שר האוצר השאיר בדברי הפתיחה שלו לא מעט פתחים לתיקונים שונים. אני חושב שהנסיון בכנסת מוכיח, שמעטים הם החוקים היוצאים מהוועדה בדיוק באותה צורה כפי שהם מועברים אליה. אני רוצה לציין כמה דברים העושים רושם קשה ולדעתי גורמים עול שאפשר לתקן אותו בלי לפגוע בעקרונות.

ענין המתנות, שעליו דיבר חברי-הכנסת גרוס, הוא מסור' בך מאד. נאמר שאי-אפשר יהיה להפוך מתנה לכסף במשך עשר שנים בלי לשלם מס שבח. אני רוצה להביא דוגמה מהעבר. אני זוכר, אדוני השר, שבסוף שנות השלושים קיבל ועד הקהילה העברית בחיפה מפיק"א חלקת אדמה לבנין בית-חולים. אותה קרקע היתה בהמשך לרחוב החלוץ, קרקע מאד יקרה, אבל לגמרי לא מתאימה לבית-חולים. הדבר היה ברור לכל. ועד הקהילה העברית בחיפה מכר את המגרשים האלה, והיום מתנוססים שם בנינים גדולים, בנקים וכדומה. בתמורה שקיבל בעד אותם מגרשים או בעד חלק מהם, רכש שטח שכיום עומד עליו בית-החולים רוטשילד בעליה לכרמל. נשאלת השאלה: לא חלפו עשר שנים, ונתגלה צורך דחוף להקים בית-חולים של הקהילה, וכיום בית-חולים עירוני. הקהילה היתה צריכה לשלם, לפי הצעת חוק זו, מס שבח, על התמורה שהיא קיבלה ממכירת המגרשים ברחוב החלוץ. האם יש לכך הצדקה?

אני רוצה להביא גם דוגמה אחרת. לפני מספר שנים נפטר באמריקה יהודי אחד שהיה בעל שני מגרשים בארץ. ליורשיו לא היה כל ענין במגרשים הללו, שהיו לאו דווקא בחיפה, אלא במקום אחר, והם החליטו לתתם במתנה לאחד ממסודות ההשכלה בארץ. לפי החוק היה צריך היה להודיע ליורשיו: אין זה מספיק שנתתם מגרשים אלה, עליכם להעביר סכום מסוים כדי לשלם מס שבח החל על המגרשים.

אשר למתנות בין קרובי משפחה, נדמה לי שמידות הקירבה המצוינות בחוק הן יותר מדי מצומצמות. המושג של משפחה בעם היהודי הוא הרבה יותר רחב. בהזדמנות זו ברצוני לומר שגם ההגדרה של "דירת יחיד" היא מסוכנת מאד. אין לנו דירות של יחידים. יש לנו דירות של זוגות, והגדרה זו ניתנת לכל מיני פירושים. יש דירה של זוג, ואם האב נפטר, נשארים האם והבן, וזו חזלה להיות דירת יחיד. ההגדרה של דירת יחיד מחייבת רביונה.

אשר להוצאה לפועל — ואני מעיר הערותי לאותם דברים שאני מניח שאינם פוגעים בעקרונות של החוק, ושר האוצר יוכל בקלות לשקול אותם מחדש ולמצוא להם תיקון, וכך לא תהיה בזה פגיעה בחוק — הסעיף הודו בהוצאה לפועל אומר שאם מוכרים רכושו של מישהו, אינן מספיקות כל ההוצאות שהוא נדרש לשלם, כמו רכיבת ושכר עורך דין, אלא החוק אומר שלא ישחררו את המשכנתה עד שלא ישלם מס שבח על מחיר שנתקבל, מס שבה בנוי על הנחה אחת: השווי הוא המחיר שהושג בין המוכר ברצון והקונה ברצון. אני שואל את שר האוצר ואת חברי הכנסת: מי פה

כיוון שאני כבר עוסק בפרשה זו של תמורה ושווי, ברצוני להגיד שהוויכוח בנוקדה זו נראה לי מלאכותי מאד. מה למעשה השווי של כל רכוש? זה אותו המחיר שקיבלתי, לא זה שאני יכול לקבל, לא אותו מחיר שבו הרכוש הזה עומד בספרי המאזן שלי, אלא אותו מחיר שאותו אני יכול לקבל למעשה, כאשר אני רוצה להפוך רכוש זה להון, כאשר אני צריך לממן משהו, רוצה להפוך אותו לכסף; כלומר, הסכום שאני מקבל למעשה. ועוד: ענין השווי גם איננו תמיד לטובת האוצר. השווי יכול להיות שונה בנסיבות שונות. לשווי יש ערך סובייקטיבי מאד. שווי של מגרש הסמוך למגרשי, שיש לי ענין מיוחד לרכוש אותו — הוא לגמרי אחר משווי האובייקטיבי של המגרש לבני אדם שמוכן לקנות מגרש, אבל מוכן גם לקנות מגרש אחר, ואין לו כל סנטי-מגניט דווקא למגרש זה. דוגמות כאלה יש למכביר.

יש לי שני מגרשים בירושלים שירשתי מאבי, זכרונו לברכה. שוויים מועט מאד, כי הם נמצאים על הגבול. לפני מספר שנים כאשר ניסיתי לראות מה מתרחש שם, ניגשתי למקום ומצאתי שלט: "זהירות, מוקשים". מאז לא הלכתי עוד לשם. שוויים של המגרשים האלה, כפי שאני מתאר לעצמי, הוא מינימלי; אבל מבטילי אין גבול לשווי הזה. זהו הדבר היחיד שנושאר מרכושו של אבי. מכל רכוש נותרו שני המגרשים בגבולות ירושלים ליד רמת-רחל. האם תוכלו להעריך זאת? האם זה ניתן להערכה?

לכן נראה לי שהוויכוח הוא מלאכותי במידה רבה. השווי האמיתי הוא התמורה שאני יכול לקבל למעשה.

כבר ציינתי את הצד של חוסר אמון לציבור, המבצבץ מבין סעיפי החוק. לא הייתי רוצה להרחיב דברים על כך, כי יש כאן משום פגיעה בציבור. נוסח זה, דומני נותן תמונה לא נכונה ממידת המוסר של הציבור.

חוק זה מקים גם מנגנון חדש, ואין לכך הצדקה. ובהזדמנות זו אני רוצה לומר דברי פרידה לקפידות של משרד ספרי האחוזה, אשר טיפלה במסירות ובנאמנות במס שבח במשך 13—14 שנה, למרות כל ליקוייו של החוק. אני חושב שהם ראויים לדברי פרידה אלה דווקא משום שרוצים ליטול את הענין מידיהם. אינני יודע אם הם כל כך להוטים להשאיר את זה בכייהם, אבל אני חייב לציין שהם ראויים כי תיאמר מלה טובה עליהם. הם לא עשו יותר מאשר פקיד נאמן צריך לעשות. ופקיד נאמן לשליחותו עושה שני דברים: הוא גובה בדיוק מה שמגיע ומסביר לאזרח כמה מגיע ממנו ואיננו משתדל בכל מחיר ובכל דרך לקבל יותר.

לו הייתי חבר ועדת הכספים ייתכן שהייתי יכול ללכת בדרך שהציע חברי-הכנסת שורש, שאמר: בל נדבר על פרי-טיב, נדבר על עקרונות. ומהו הענין? — ביחס לעקרונות, אין ויכוח. חוק זה איננו קובע עקרונות חדשים; הוא יוצר דרכים חדשות, פרוצדורה חדשה ופרטים חדשים. לכן כל הוויכוח הוא על פרטים. אינני יכול לקבל את הדרך שמציע חברי-הכנסת שורש — לדבר כאן על עקרונות.

אני רוצה לומר בכל גילויי הלב, שאינני מאשר מהעובדה שחוק זה יועבר לוועדת הכספים. עם כל הכבוד שאני רוחש לחברי ועדת הכספים, אינני יכול להשתחרר מההרגשה שחבר-רי ועדת הכספים לא ראו בחייהם תיק חי של העברת מגרש שצריך להעבירו דרך ה"דרדנלים" הקודמים והמצרים החיים שנים שנוצרו עליידי החוקים.

שר-האוצר ל. אשכול:

אבל הם רואים מדינה חיה ומתפתחת, וזה יותר חשוב מאשר תיק עם מסמכים.

דוגמה — וייתכן שאינו צודק בכך — שקיבוץ יהיה חיבב במס שבח בהתקבל חבר לחוכו, ובצאת חבר מהקיבוץ יהיה החבר היוצא חיבב במס שבח. ייתכן שהוא הגויס בזה, אבל הדבר מתקבל על הדעת. מספק שאדם כחבר-הכנסת צדוק, משפטן וחוקרן, יכול היה להגיע לדוגמה כזו. הדבר מראה שמשוהו אינו בסדר בפרק זה.

לכן כל ענין הפרוצדורה הקבועה בחוק זה נראית לאנשים העובדים בענינים אלה מסורבלת מאד וקשה מאד. ייתכן שהפרקטיקה תהיה יותר קלה מכפי שהדברים נראים בחוק. יש פתגם באחת השפוטות שאינו מרבים להשתמש בה, האומר: „שום מרק אין אוכלים כל כך הם כמו שמבשלים אותו.“ ייתכן שהפתח מוגזם, אבל החששות ישנם. ועדת הכספים צריכה לנסות לתת לדברים צורה שהחוק יכול לעמוד במבחן המציאות. זה הדבר החשוב ביותר, שהחוק יעמוד במבחן המציאות.

אין ברצוני לדבר על בעיית הרטרואקטיביות. אני רק רוצה לומר שכמה מהגוואמים ערכבו שני מושגים — רטרואקטיביות וולידאציה של תשלומים שנעשו. אלה הם שני מושגים שונים, ושני עולמות שונים. לא אחזור על בעיה זו. אבל כל לוח הזמנים שמופיע בחוק אינו עומד במבחן הביקורת, וצריך לתקן אותו באופן יסודי. ההוראה האומרת שבשביל עסקה שלא יצאה לפועל וכבר שולם מס, צריך תוך שלושים יום לפנות למנהל בבקשה להחזיר את המס, אינה מובנת. מדוע שלושים יום? מדוע אין לראות חוב זה כמו כל חוב אחר? מדוע מהירות זו? עוד מתנהל מאש-אומתן, הדברים עדיין אינם ברורים — מדוע איפוא הגבלה זו בזמן? אבל אני מבין שזה אינו מן הדברים היסודיים, ולא תהיה שום התנגדות לתקן אותו.

אסיים בדברים שבהם פתחתי: החוק בא לסתום פרוצדורה. אמנם אין סתימה הרמטית אטומה, כפי שמישהו יכול לתאר לעצמו. עוד לא נוצר חוק כזה. אבל החוק המוצע מנסה לעשות יותר מאשר המציאות דורשת. חוק זה ראוי שיעבור לוועדת הכספים. הוועדה צריכה לעבד אותו. אילו לא חששתי ממלים חריפות, הייתי אומר: בצורה שהוגש החוק, הוא חוק בוסר, ולמה נאכל בוסר, ששיני בנינו תקחינה? חוק זה אינו נוצר ליום אחד, אלא לעתיד לבוא.

שׂר-האוצר ל. אשכול :

אני במקומך הייתי מצביע נגד החוק.

דוד בר"ב-האי (מפא"י) :

אדוני השר, אל תזמין אותי. אני אומר כל הזמן שהחוק ניתן לתיקון. ואני מלא תקווה ששר האוצר חושב אף הוא שיש מה לתקן בחוק. שר האוצר אינו יכול להיות כל-כך בלתי רגיש לוויכוח ולדעת הציבור במדינה. אני לא אצביע נגד החוק, אצביע בעד העברתו לוועדה. ואני מקווה שהוועדה תשמע דעתם של אנשים המטפלים בענינים אלה יום-יום, והיא תקבל רושם יותר טוב מהציבור שלנו מכפי שמשתקף מהצעת החוק.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. חושבני שרבים מאתנו לא היו רוצים לקדם את פני שר האוצר בחזרו משליחות נכבדה ורצינית בדברי ביקורת על חוק, שכוונתו להכניס לאוצר המדינה כספים כתוצאה משבט שבא במקרים רבים ממילא ולא על ידי מעשה אדם שהשקיע כספים וכוחות כדי להשביח את הקרקעות. אבל יש דעת קהל שצריך להאזין לה, וקול המון קקול שדי. יש משהו בחוק זה שהוצע באופן שאין יכולים לקבלו אפילו אלה שאינם מחפשים מומים ושהיו

המוכר ברצון? מי פה המוכר ברצון שאת רכושו מעמידים למכירה ?

אחרי מצב בערך קיים לגבי הפקעות. אין די בכך שהפיקעו מאדם את אדמתו לצרכי ציבור, והעריכו שוויה כאשר העריכו. אלא אומרים לו : שלם מס שבח על הסכום שקיבלת. יש לי הרושם שהמדינה יכולה להיות יותר רחבת לב במקרה של הפקעות.

אשר לענין הזמניות של הערכות, עליו הרבו לדבר — חרב דמוקלס זו של הזמניות תלויה על הקונה, כי המוכר קיבל את כספו והסתלק, ובמשך שנה, שלוש שנים, שש שנים קיימת איזודאית. אנו יוצרים מצב שהקונה יתפלה לאריכות ימיו של המוכר, יעקוב אחריו, וישגיח על עסקיו, שמא יפשוט את הרגל, כי הוא מחזיק אותו ברזיבה. אם המנהל ישנה שומתו כעבור שלוש שנים, רשאי הקונה לחזור אל המוכר. הוא צריך להתחזק עין פקוחה על המוכר כל הזמן. יש פה משהו שאינו מתקבל על הדעת. העסקה צריכה להיגמר, היא צריכה להיגמר באיזה תאריך שהוא. יבדוק המנהל את השומה שבוע, שבועיים, אל ימרה. אבל הוא אינו יכול שלא לסיים את השומה תוך פרק זמן מסוים. הקונה אינו יכול לעמוד תחת לחץ זה, שמא יחזרו אליו שוב.

שׂר-האוצר ל. אשכול :

מדוע יחזרו אליו?

דוד בר"ב-האי (מפא"י) :

אדוני השר, תשאל את מנסחי החוק.

המנהל עושה שומה זמנית ואומר שוויה שומה זמנית. הוא רשאי לדרוש — אינני אומר שידרוש — ערכות בנק אית — וערכית בנקאית עולה בכסף — שמא בעוד שנה יחזור מחדש לחיק שלו. אינני רוצה להשתתף בדברי ידירות ואהבה אל שר האוצר. אבל אני מבקש שיקבל את דברי כדברי ידיר ולא כדברי אויב, המתנגד לחוק ולאופן הנהלת הענינים. אבל לא ייתכן אי-יציבות זו של עסקה שאינה נגמרת. עורך-הדין יחזיק את התיק שנים, ולא ידע אם העסקה נגמרה או לא. בין נותני ההצהרות יש סולם שלם של כל האנשים שהיתה להם נגיעה בענין. אדוני השר, היציבות היא תנאי עיקרי לכל עסקה. העסקה צריכה להיגמר. אני מבין מדבריו של שר האוצר, שבפרק המדבר על עסקות באיגוד אפשר להכניס כמה וכמה שינויים ותיקונים. ערך המניה של איגוד העוברת מיד ליד איננה פונקציה ישירה מנכסי ולא ניידים הנמצאים בידי החברה. מחיר המניה בבורסה או בשוק הפרטי הוא תוצאה של מאזן החברה וסיכוייה לשלם דיבידנדה, ולרכוש שנמצא בידי החברה יש ערך סקוני דרי בלבד. אני שריך לאלה המנסים להבין חוק זה. וכפי שאני מבין אותו, הרי בהעברת מניה צריך קודם כל להודיע למנהל שאתה עומד לקנות מניות, והוא צריך להחליט אם יש בזה משום זכות בקרקע או לא. אבל אם יחליט שיש בזה משום זכות בקרקע, הרי הוא עומד לפני בעיה כיצד להעריך את כל הקרקעות השייכות לחברה, ולמצוא את החלק בשווי של כל הנכסים האלה החל על אותה מניה של „ניר“ או „סולל בונה“ שאני רוכש היום, כי אני מחפש השקעה ל-500 לירות שיש לי על מנת שלא להתחזק בנק. בהזמנות זו עריכו את כל נכסי דלא נייד של החברה. בכל אופן אני צריך להודיע על כך למנהל. יכול להיות שהמנהל ימצא שאין בזה משום העברת זכות בקרקע. אבל הוא צריך לדעת הכל. בלעדי אינני יכול להשקיע 500 לירות במניות של „סולל בונה“.

אינני רוצה ללכת בעקבותיו של חברי, חבר-הכנסת צדוק, שהביא את הדבר עד לגבול של הניחון, עד אותה

אומר, כבוד השר, שצריך לשנות את המדיניות ולראות בעין טובה יותר את היוזמה הציבורית, שהיא ברוכה ודרושה, במרש שאין הממשלה לבדה יכולה לשאת בכל הצרכים התרבותיים, החינוכיים, הדתיים והסוציאליים, וטוב שיש מי שעוסק בכך. צריך לברך ולעודד ולא למנוע. לכן ענין זה טעון מחיקה. אם מדובר במכירה ללא תמורה, דהיינו: מתנות, ובעיקר לגבי מוסדות, הרי לא ייתכן דבר כזה. אני יודע, למשל, על ישיבה גדולה בישראל, שנדבן נותן לה מגרש כדי שיקימו עליו בנין. ערך המגרש הוא עכשיו כ-100,000 ל"י והוא עלה בשעתו לבעליו כמה אלפי לירות. האם נאמר שישלם עכשיו גם מס שבח מקרקעין? זאת צריך לבטל בהחלט.

רבים דברו גם בענין הדירות. אני גורס שאדם המחליף את דירתו צריך ליהנות מספור מלא. ואני מתכוון לא רק לדירה סטנדרטית, כי מושג זה הוא מצומצם מדי. יש אדם שיכול להיות בחוץ דירה יותר צנועה ויש אדם שרגיל לדירה מרווחת יותר. בכל אופן אינני מדבר על ילדות, דירות פאר ומותרות, אלא דירות צנועות של שלושה, ארבעה, משישה חדרים. הוא הדין לגבי מגרש שהיה מיועד לבעליו, או לבן או לבת שיגיעו לפרקם, שיוכלו למכור אותו ובעבורו רה לרכוש דירה. גם כאן אין הצדקה למצות את עומק הדין ולקחת הכל. לכן גם כאן צריכה להיות איזו גמישות.

אותו דבר בענין שרבים עמדו עליו — כונתי למשטכ"נים שקיבלו את דירותיהם כעולים או כותיקים או כמחוסרי יכולת. כידוע החברות הבונות דירות אלו לא רשמו אותן תיכף בטאבו ולא העבירו את הדירות הללו על שם הידידים. עובד רות שנים רבות עד שמעבירים אותן בטאבו על שם הרוכשים. מדוע לא נתחשב בזמן שבו נכנס למעשה האדם לדירה ומתגורר בה, אלא נגיד: באת היום להעביר את הדירה, תשלם עכשיו לפי המצב של היום? בינתיים חלו התייקרויות, ויש כבר תוספות. בענין זה יש צורך בשינוי ואין להסתפק בהנחת המוצעות בחוק.

נוסף לכך עלי לציין שיש כאן חשיבות יתרה. אמנם, נאמר "כבדו וחסדוהו", אבל קודם "כבדוהו" ואחר כך "חסדוהו", ואין להפוך את היוצרות ולומר: מי שבא ומצהיר על התמור"רה שקיבל בעד מגרשו, הרי הוא חשוד וצריך להעביר את הענין לשמאי. אני חושב שהפרוצדורה המוצעת היא מסורבלת ומיותרת. האדם הוא בחוקת כשר כל עוד לא הוכח שהוא מוסר הצהרה בלתי נכונה, ובפרט כשמדובר בבעלי מגרשים יחידים. ייתכן שיש ביניהם מגרשים כאלה שאפשר לקבל בעדם במקומות מסוימים מחירים גבוהים, בכל זאת הייתי אומר שלא צריך לדקדק במקרים כאלה. לא נטריו אותם כל כך, כי אלה אינם סותרים מגרשים; אלה אנשים שהגיעו לרכוש, שם אחרי חסכון של שנים כדי שיוכלו במשך הזמן להחיות נפשם ולהחיות ביתם ברכוש הקטן הזה. במקרים אלה יש צורך לנהוג בגמישות יתרה.

אותו דבר הייתי אומר בקשר לטרואקטיביות המוצעת. זה לא נכון שכעבור שנים יוכלו להעריך מחדש את התמורה שעליה חל מס שבח, זה דבר בלתי אפשרי. האדם בישראל רוצה לחיות ביציבות מסוימת. כמה שנפסיד על ידי זה, כדאי שהארוך לא יהיה נתון בספקות. "אהב את הוודאי ושנא את השמאי". חו"ל לימדונו לאהוב את הוודאי. עלינו לסיים את הפרשה בזמן הרישום ולא להשאיר את הדברים לעולמי עד. אם לא נעשה זאת, יהיה האדם נתון חמדי בספק וחשש מה יהיה מחר.

הייתי אומר שהשר צריך לבטל כמה נקודות תורפה כאלה לפני שמעבירים את הצעת החוק לוועדה. הדרושה

רוצים שהחוק יהא מושלם ומתקבל על הדעת. לדאבוננו, בכמה מקרים הביאו הצעות שכונתן היתה טובה ורצויה, אבל אי אפשר היה לקבל בצורה שבה הובאו לפנינו. הוא הדין לגבי חוק זה, שכמה וכמה סעיפים שבו מקלקלים ומעכירים את הטעם הטוב. דבר זה לא היה צריך להיות, עם כל הכבוד ליועצים, הם אנשים מומחים לדבר. בהודמנות אחרת ובמקום אחר סיפרתי על שני אדמו"רים ששוחחו ביניהם. אמר אדמו"ר אחד: לי יש סוסים המוציאים אותי מכל בוץ. אמר השני: לי יש רק סוס אחד, דל וצנוע, אבל הוא אינו מכניס אותי לבוץ. כי זאת צריך תמיד לדעת: איזהו חכם? — הרואה את הנולד.

לא כל החוק הוא בלתי מתקבל על הדעת, ביחוד מאחר שהחוק הקיים, חוק מס שבח מקרקעין, טעון תיקון, כי יש בו פגמים, בקיעים אשר דרכם יהודים חכמים ונבונים ידעו כיצד להעלים ולהתחמק מתשלום המס, שהוא כשלעצמו צודק כל עוד הוא מס אחת, דל וצנוע, כתוצאה משבח שבא ממילא ולא כתוצאה מפיחות או מהתייקרויות שונות. ויש לציין, שלא פעם היה לשר האוצר העז, לאחר ששמע והאזין לדברי אמת, לפני העברת החוק לוועדה, לבוא להודיע מעל במת הכנסת: הנני מוכן ומוזמן לתקן את הטעון תיקון. חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. לכן צריך להפטר בפשטות גמורה לשר האוצר, שיעיין בדבר, ולאור כל מה שנאמר, הן מצד הקואליציה והן מצד האופוזיציה, להציע דבר מושלם.

(ק ר י א ה : אתה מציע לקחת את החוק חזרה?)

לא, כי גם בספרות ההלכתית שלנו נאמר, שמי שנהנה משבח שבא על ידי הציבור, צריך להחזיר חלק באחוזים מסוימים. אין הדבר נגד הדין ההלכתי המקורי. השאלה היא רק: כמה, איך וכיצד.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):

על איזה סוסים אתה סומך שיוציאו את שר האוצר מן הבוץ?

יעקב כ"ץ (פועלי אגודת ישראל):

לאו הווקא סוסים. אלה יכולים להיות בני אדם שיתחכמו.

בזמני הקצר ברצוני לעמוד על כמה דברים שאינם נר"אים לרבים וגם לי, ואני מוכרח להצהיר ולהגיד זאת בגילוי לב. ראשית, לענין הנקרא מס שבח על מכירה ללא תמורה, דבר שאיננו צודק מבחינה אינדיבידואלית לגבי אנשים פרטיים אשר יכולים להעניק מתנות לקרובים, למשפחותיהם ולידידיהם. זה בוודאי עוול גדול שאינו מתקבל ולא יתקבל, ואני בטוח שיבטלו זאת, — ועל אחת כמה וכמה לגבי מתנות למוסדות צדקה, חינוך, דת וחסד. אני יודעים שרשויות מקר מיות אינן גובות ממקרקעי הקדש, המיועדים למטרות חינוך כיות ודתיים, מס רכוש או ארגונים כללית. אנו רואים ענין זה כדבר קרוני. אין למנוע מאנשים מחברות ומאיגודים לתרום ולנדב נכסים למטרות ציבוריות. במקרים רבים יש צורך להחליף ולמכור כדי לממן הקמת בנינים לצרכי ציבור. מדוע נרצה גם כאן לגבות מס שבח ולראות כאילו השתבח משוה כשהתמורה אינה נכנסת לכיס פרטי? זה בהחלט לא נכון ואינו יכול להתקבל.

בהודמנות זו ברצוני להגיד שאני רבים כמוני רואים שהיחס כלפי מוסדות ציבור ויוזמה ציבורית איננו כל כך שמיר ותקין. הדבר נוגע למסים, למכס וכיוצא בזה. היחס קשה, וכשפונים אין נענים בכלל. לא לצורך פטור ואפילו לא להשתתפות חלקית בתשלומי מסים ומכס, גם כשהתפצם והנכסים מיועדים אך ורק לצרכי ציבור. בענין זה הייתי

של הכנסת, בפרט באותן שכבות שאף פעם אינן מעבירות מקרקעין כאשר יש להן, ועושים להם חשבון כמה זה יביא — 5 מיליון, 25 מיליון או 50 מיליון לירות. אלה הן תקוות שוא. זה אחד מהחוקים האלה שהיו ממנו יותר צרות מאשר תועלת לאוצר ולעם כולו בישראל.

הדבר הזה נוגע קודם כל לבעיה החמורה ביותר ואשר עוד מעט תהיה יותר חמורה מאשר אפילו בעיית המים במדינה, זו בעיית האדמה במדינה והגבלת האדמה במדינה בשטח של החלוקה. ההגבלות האלה הן מכל מיני סוגים. יש כמובן הגבלה פיזית, אבל נוסף לכך יש גם הגבלה משפטית.

המהפכה הצרפתית פרצה בעיקר נגד השיטה של מנוס מורטואה, שלפיה חלק ניכר של האדמה הצרפתית היה מתוח למחזור. מבחינה כלכלית, בכל הכבוד, אין הבל גדול אם האדמה היא בידי הכנסיה או בידי הקרן הקיימת לישראל, אם בידי מנזרים או בידי — מר אריאלי יטלח לי — הקיבוצים.

מאיר יערי (מפ"ם):

וזהי כנסת, מה שרוצים מדברים.

יוזנן ברר (תנועת החירות):

גם המנזרים לא השאירו את האדמה הפקר, אבל מבחינת אפשרויות של מחזור, של נזילות בקרקעות — אין הבל. יש הבלים סוציאליים ואידאולוגיים, שקוראים להם "ענינים", אבל לא בנדון זה. כמות המקרקעין במדינה, המצויה במחזור, היא קטנה, ואם היא קטנה, נובעת ממנה כל מיני תופעות שליליות ביותר של ספקולציה ושל מחירים גבוהים. אבל אין זו הבעיה החמורה מכולן.

בעיה שלישית היא בעיית נזילות טכנית. חוק המקרקעין התורכי, חוק הטאבו, הוא פרימיטיבי מאד. לפי זה אין אפשרות להעביר קרקע באופן מסודר.

באוסטרליה, כאשר בנו ופיתחו אותה נתנו אפשרות לקנות קרקע על ידי חתימה כמו שטר, על ידי העברת מסמך מיד ליד. במדינה מסוימת באירופה, שבה החוק לא היה כמו חוק מקרקעין, עשו אותו דבר. אצלנו זה כמו קריעת ים סוף אפילו לגבי אותם מקרקעין שבתיאוריה אפשר להעבירם. המפות אינן בסדר, הקרקולציות אינן בסדר. אנשים יושבים לפעמים עשרות שנים בלי אפשרות להעביר קרקעות דרך הטאבו. עכשיו כאשר בונים הרבה, וזהי כבר מחלה כללית. אין שום ספק שתוך זה יוסיף שבעתיים לקשיים אלה. אולי ריווחו עורכי-הדין — לא האוצר.

אני רוצה לציין, שהייתי בשנת 1949 שותף — לא מר צון — לחקיקת חוק מס שבה מקרקעין. גם אז היו פעולות רבות והתלהבות גדולה, ואיש לא התנגד לחוק זה. חוק מעורר כ"הדין בפרקטיקה. הם הוהירו אותנו מפני החוק ההוא. מה הביא החוק מבחינה פיסקלית — ידוע, כמעט שום דבר. בתקציב של שני מיליארד וחצי, סכום של מיליון בערך זה שום דבר; דבר קטנטן מאד. אבל צריך לשאול במה נכשל חוק זה, כי אני חושב שבכל זאת היה יכול להביא כמה מיליונים לשנה — 2—3—4 מיליונים, הרבה יותר מאשר מכס על מכשירי חשמל או על מקררים תשלמים.

החוק נכשל מפני שהיו לו שלושה אויבים. אויב ראשון היה היפוי-כוח הבלתי-חזר. במקרים רבים במדינת ישראל אפילו היו רוצים הצדדים, אי-אפשר היה להעביר עסקה דרך הטאבו אלא אחרי זמן רב ובמאמצים רבים. אולי זה דבר בלתי-ימנע, למרות שיש מדינות גדולות ורבות שחיות בשפע ובעושר בלי יפוי-כוח בלתי-חזר. אני על כל פנים נתקלתי בענין זה רק בארץ. למדתי קצת חוקים בעולם.

לכת בדרך של החזרת החוק בכללו לממשלה — זאת יכולים להרשות לעצמם אולי אלה שבגלל מעמדם כאופוזיציוניים צריכים לעשות זאת. אבל אני סבור שמתוך התחשבות וכנות יש למצוא דרך כזאת שתתקבל בקהל. יש להתחשב בדברים שאינם נראים לציבור ולפעמים יש צורך להודיע: כאן אנו מוכנים לשנות. שמענו מפייהם של אנשי קואליציה נאמנים ביותר ומלומדים ביותר דברי ביקורת, מתוך דאגה ונאמנות יתרה ומתוך רצון שכל דרכי הממשלה תהיינה צודקות וישירות, וטוב שנעשה את הדבר הזה בהקדם.

אני רוצה לסיים את דברי בשאלה. כאיש מוניציפאלי מותר לי לשאול את כבוד השר: מה חשבו על הגאה לרשויות המקומיות ממש שבה? אם אפשר לגבותו, הלא בא הודות לעבודות הפיתוח המרובות שנעשו על ידי הרשויות המקומיות, השקעות בחובות עצומים. כידוע לשר, הן פיתחו משהו, שיפרו משהו, שיכללו משהו. מדוע לא יינתן להם איזה חלק? גם להן משהו מגיע. לפי המוצע, יש להן חלק בדמי העברה, אבל לא במס שבה. אני מסב את תשומת לב השר לנקודה זאת...

שר-האוצר ל. אשכול:

כונתך להפרש בין השווי לתמורה?

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

אני פונה כאן לשר ואני בטוח שאני מביע את דעת הרשויות המקומיות במדינה, אשר כמעט כולן, ללא יוצא מן הכלל, היו רוצות ליהנות מהמס. אם יש מס שבה במדינה הזאת, מדוע לא מגיע גם להן חלק בזה?

אני מקווה שהחוקים יבואו בהקדם. על ניסוח החוק מתחו רבים ביקורת, ואפשר להגיד ביקורת לא קלה. אמרו שהנוסח כבד מדי ובלתי-מובן לנו, לאנשים שאינם משפטנים, ושמענו שגם המשפטנים אינם מבינים את סעיפי החוק.

אשרי השר אשר יש לו העוז והודות בשגיאות. אני בטוח שהשגיאות שנעשו יבואו על חיקונן, גם לטובת האוצר וגם לטובת הציבור. בכל זאת לא נשיב את היד, לא נחזיר את היד, אלא נושיט את היד, מתוך בטחון שהיד המושטת לא תהיה תלויה באויר וגם הצד השני יושיט את היד כדי לתקן את החוק ולהביא כפי שהוא צריך להיות.

היו"ר ק. לוז:

רשות-הדיבור לתבר-הכנסת ברר, ואחרי לתבר-הכנסת סרלין.

יוזנן ברר (תנועת החירות):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אחרי דיון ארוך כזה לא אדבר על פרטי ההצעה, למרות שהעפרון האדום שלי עבד קשות על כל שורה, לפעמים על כל מלה שבחוק. אני בודאי תומך בהצעה להתזיר את כל החוק לממשלה, אבל אם רוב חברי הכנסת, אשר דיברו נגד החוק, יצביעו בעד העברתו לוועדה, אציע להעביר אותו לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מניח שיש מתנדבים שיעסקו בחוק הזה ביתר התלהבות ואולי גם ביתר רענונות מאשר ועדת הכספים, אשר יש לה ממילא די עבודה.

חוק זה, שהוא חוק פיסקלי גרידא, לא יביא הרבה כסף לאוצר. אני יודע שיש שיקולים רבים עם חישובים, וכמו באותו קטע של ההגדה של פסח בה עושים חשבון כמה מכות היו, אם היו באמת רק עשר מכות, או אולי היו חמישים, או מאתיים, או מאתיים-וחמישים מכות — כך היום ישנה קבוצת נאמני האוצר באוצר עצמו ועוד יותר בוועדת הכספים

שיבה קפ"ז, ו' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)
— חוק מס שבח מקרקעין (בדר, בגין) —

לסתמת פרצות בחוק. כאשר מתברר שיש פרצה בפקודת מס הכנסה המאפשרת לאורח להתחמק מתשלום מס, לא בניגוד לחוק, אלא ליקוי או סגם המאפשר איזה "קונץ" בחוק — אז האוצר היה מציע לסתום פרצה זו על-ידי חקיקה נוספת. היו לנו לפעמים ויכוחים אם החוק הנוסף יכול להיות רטרואקטיבי ו תומדי שטנו שלא — אבל לגבי עצם הענין, כאשר מתברר שאדם לא שילם מס כמו כל אחד אחר, מפני שהיה איזה ליקוי בניסוחו של איזה סעיף, היינו נותנים יד לסתימת הפרצה.

אני חושב שזו גם צריכה להיות הדרך לגבי חוק מס שבח מקרקעין. מסתבר שיש צד פרצה או פרצות — והנה אפשר היה לתקן את החוק בעזרת צעד, ומתוך שמירה על עקרון אחד, שחוק צריך להיות קונקרטי ולא לתת סמכ"י יות שרירותיות ורחבות ביותר לאדמיניסטרציה.

בדין-וחשבון של רדקליף על מס הכנסה יש קטע מאד מעניין. שם מדובר על הימנעות מתשלום מס באופן חוקי, ונדונה הבעיה של הוראה כללית אשר תאפשר לשלטונות, בכל מקרה שיגיעו למסקנה כי נעשתה עסקה בלתי-חוקית, לפסול אותה לגמרי ולהטיל מס. ורדקליף אומר: הוראה כללית כזאת היא בניגוד לדמוקרטיה; אי-אפשר לשלול מאדם הזכות לעשות עסקה כמו שהוא רוצה. אם יתברר שצורה מסויימת של עסקות או סוג מסויים של עסקות גורם להעל"מת מס, להתחמקות מתשלום מס — צריך לעשות עוד תיקון ועוד תיקון ועוד תיקון בחוק. כך מתקנים את חוקי מס הכנסה באנגליה, עד שהחוק הפך לכרך ענקי שמסוכן להס"תכל בו. אבל זהו הדרך.

מה עשו כאן ראשית כל, מס השבח הוא על הכל — על כל עסקה באיגוד, על כל פעולה באיגוד, ואחר-כך באות כל מיני הגדרות שאינן מבין אותן, הגדרות כה מטובכות, ואחר-כך בא סעיף סופי ...

מגנחם בגין (תנועת החירות):

שאלתי את חבר-הכנסת צדוק אם הוא מבין והוא אמר שכן.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

מר צדוק בנאומו המצויין נתן לנו כמה דוגמות, אבל הוא בוודאי לא יגיד שמצא את הכל.

אם כן, מה עשו? אחרי שהטילו מס על כל הפעולות בחברה, יש עוד סעיף האומר ששר האוצר, באישור ועדת הכספים, יכול לפסול ממס סוגי פעולות. הרי סעיף כזה הוא ועודת פשיטת רגל למנסחי ההצעה. זה חוק? להטיל את החוק על הכל ואחר-כך, כאשר בפרקטיקה יתברר שיש שטויות לרוב, לעשות יוצאים מהכלל בדרך של צווים ותקנות? אני חושב שהדרך הנכונה היא אחרת: להטיל על ב', על ג', על ד', על ה', על ו', ואם יתברר שיש עוד איזה ז' — להטיל גם על ז', אבל לא להטיל על הכל, על כל דבר ועוד על כמה דברים מחוץ לכלל, נוסף לכלל, ואחר-כך לחפש בפרק"טיקה מה צריך לחוקק.

זהו חוק רע ביסודו. שמעתי — ואני מאשר זאת — כי חוק זה כישלוהו טבחים אשר לא ישבו אף פעם במטבח הטאבו; אנשים אשר אין להם כל נסיון ואשר לקחו על עצמם תפקיד מופשט, מרחיק לכת מדי, להטיל על הכל, ועל עוד דברים נוסף לכלל, ויהיה אחר-כך מה שיהיה.

עוד קרבנות? חוק עזובן קרוב? חוק מס הכנסה — מס כפול; העקרון הקדוש של צדק ויחשך בתור תיקון לכל דבר בלתי-צודק אשר יכול לקרות במחזור מקרקעין בגלל אי-צדק — נמחק. איך אפשר? ונגד מי זה?

האויב השני היה חברת בית או חברת מקרקעין שמקורה בחוק העותומני, שאינני יודע משום מה משרד המשפטים אינו רוצה למחוק אותו מיד. המדובר הוא באדמת מירי, באדמות מסויימות, שהן כמו כל אדמה אחרת, שאין בין אלה ואלה שום הבדל כיום — בין קרקע מירי וקרקע אחרת. אי-אפשר להעביר אותן דרך צוואה, וכדי לאפשר העברתן עשו זאת בדרך של חלוקת מניות. מה קרה? כל יהודי שבנה לו בית עשה אותו לחברת מניות, כדי שיוכל להעביר אותו למחרת יום מותו, וזאת אפילו היה צעיר ורענן ולא חשב על מותו, אבל עורך-הדין שלו חשב על כך. עודדנו שיטה זו בחוק בתים משותפים. חברת בית, חברת מקרקעין היא האויב השני, והחוק משנת 1949 הוא האויב השלישי.

האויב השלישי החמור והמכריע מכולם נשאר וגם יישאר אויב של חוק זה — החוק בעצמו. כי אי-אפשר לבנות חוק, אפילו חוק פיסקלי, על אי-צדק ברור. כמה האי-צדק של החוק ההוא ושל החוק הזה? וכאן אני — כפי שאני חושב, דעת כל החברים שלי — שאם יהיה לאדם רווח של ממש, רווח ריאלי, לא פיקטיבי, ממכירת מקרקעין שלו, האם זה לא צודק שהמדינה תטיל מס על רווח זה?

באירופה היתה תנועה שלמה שנבנתה בשולי התנועה הסוציאלי, והיא שמה את כל ההגש בבעיה של התעשרות בלתי-מוצדקת מקרקע. אמרו: מה זה? על-ידי עיר גדולה יושב לו איכר; העיר מתפתחת, בוונים כבישים ופתאום בעד קרקע, שהיה מקבל בעדה, נאמר, 10,000 פרנק בזהב — הוא מקבל מיליון פרנק בזהב. זה צודק? הוא לא צריך לשלם על זה מס גבוה? אילו כך היה הענין, אילו היה זה חוק המטיל מס על שבח מקרקעין של ממש — היינו מתייחסים לעצם הענין באופן חיובי. אלא מה? האם החוק הזה ענינו שבח של ממש? — זהו אמנם חוק שבח, אבל לא שבח בעברית, אלא "שוואך" בלעז, ולא שבח מקרקעין, אלא "שוואך" של לירה. הלירה עלה ויורדת — ועל זה אתם רוצים להטיל מס? זהו המס הזה. ואני אומר: זהו מס בלתי-צודק. אולי מחזיק בעקרון שכל אדם מוכרר חשבון מאינפלציה. זה יכול להיות עקרון. אבל אם יש עקרון כזה — למה לכם כל צמודי הדולר, צמודי האינדקס וכו'? אין עקרון כזה במדינת ישראל. כאן רוצים לקיים עקרון כזה — שאנשים ישלמו לאוצר מס בעד זה שהאוצר הורס את האווירה, שהאוצר יוצר אינפלציה. בעד זה להטיל מס?

לכן זהו האויב השלישי של המס הזה — הוא בעצמו, אי-הצדק שבו, אי-הצדק המונח ביסודו, "שוואך" הלירה. לכן המס ההוא משנת 1949 נכשל, כי הציבור דחה אותו, הכל דחו אותו. אל תגידו: רק ספקולנטים. עשו זאת באופן חוקי, על-ידי יפוי-כוח בלתי-חוקי, על-ידי מניות, על-ידי עשר דרכים חוקיות אחרות — וכך הוציאו משפט על אי-מוסר-יותו של החוק. החוק המוצע יסבול מאותה מחלה, מאותו דבר.

עכשיו אני רוצה להגיד משהו על מבנה החוק הזה. שאלו כאן קצת באירוניה: איך זה? החוק הקיים אינו טוב, יש בו פרצות, ובכל זאת השארתם אותו משנת 1949 עד 1962, כלומר שלוש-עשרה שנה, בלי שום תיקון, ולא נעשה שום נסיון לסתום פרצה זו או אחרת? הרי במשך שלוש-עשרה שנה אלה תיקנו את פקודת מס הכנסה, אגיד בלי הגומה שש-עשרה או שמונה-עשרה פעם. פעם או פעמיים בשנה ישבנו ותיקנו את פקודת מס הכנסה. התיקונים לא היו תומדי תיקונים מבחינת, יש שהיו בהם גם גזירות מיותרות, גם הטלת מעמסה נוספת וכו' וכו', אבל היה בהם גם אלמנט אחד שאי-אפשר לשלול אותו, ויש לי די עדים, גם בין עובדיך, מר אשכול, שבמקרים אלה אף פעם לא עשיתי קשיים ואף הוספתי הצעות בקשר

— חוק מס שבח מקרקעין (בדר, אשכול, לוז, סרלין, צדוק, בן-ישראל, בגין, אברמוב) —

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
גם שר האוצר יטיל סנקציות וגם הלשכה תטיל סנקציות?
אני מניח שחבר-הכנסת צדוק לא ילקק דבש אצלך, על הנאום
אשר השמיע. אינני רוצה להטיל עליו עוד סנקציות.

ברצוני לציין שכל מה שאומר להערתו הצודית של
חבר-הכנסת צדוק, אומר לא חבר לשכת עורכי-הדין, אלא
חבר הכנסת.

חיים צדוק (מפא"י) :
גם הערתי נאמרה לחבר הכנסת.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
חבר-הכנסת צדוק עצמו אמר שרק לפני זמן קצר זכתה
לשכת עורכי-הדין במעמד ממלכתי אוטונומי — דומני שאני
מצטט את דבריו בדיוק — ודווקא משום כך חובה על כל
אחד ואחד מאתנו, ביחוד על חברי הכנסת אשר העניקו לה
את המעמד הממלכתי האוטונומי הזה, לשמור על כבודה.

גדעון בן-ישראל (מפא"י) :
היא תשמור על כבודה בכך שלא תתערב בענינים פולי-
טיים.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
על זה אני רוצה לדבר.

אליבא דחבר-הכנסת צדוק, לא צריכה לשכת עורכי-הדין
להינזר — ודומני שאני מצטט אותו בדיוק — מהבעת דעתה
על הצעות חוק במדינה.

מנחם בגין (תנועת החירות) :
זוהי אחת מזכויותיה.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
יותר מזה אינני רוצה ברגע זה לומר. והנה, מה עשתה
לשכת עורכי-הדין? וכאן אגע בהערה אחת לגופו של החוק.
לשכת עורכי-הדין נענתה לבקשתו ולפנייתו של שר האוצר,
עם פרסום החוברת הוורודה בעלת התוכן הלא כל כך ורוד,
על חוק מס שבח מקרקעין. והיא עשתה זאת בצורה
מכובדת מאד. הגישה תזכיר; נפגשה פעמיים עם הממונה
על הכנסות המדינה; הגישה 21 הסתייגויות, חבר-הכנסת
צדוק, לחוק הזה.

מנחם בגין (תנועת החירות) :
הצעות תיקונים.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
הגישה 21 הצעות תיקונים לחוק זה, ואני מניח שהן לא
מיצו את כל ההערות. כי אם נעשה חיבור אריתמטי של כל
ההערות שנשמעו עד עתה בכנסת לחוק זה, יהיו ודאי יותר
מ-21 הצעות תיקונים. ומה קרה? שר האוצר — אם בהשראת
עוזריו או בלי השראת עוזריו; כדי להוציא כסף מן הציבור,
לפעמים איננו זקוק להשראת עוזריו —

שניאור זלמן אברמוב (המפלגה הליברלית) :
הוא זקוק לאשראי.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
— — לא שעה כלל להערות האלה. והרי ללשכת עורכי-
הדין יש ענין מיוחד בחוק הזה. לפי ההצעה שלפנינו, כמו
לפי ההצעה בחוברת הוורודה, מטיל החוק הזה איזה תפקיד
על עורכי-הדין, תפקיד לגמרי לא מכובד, אבל על זה אינני
רוצה לדבר היום, אני רוצה לדבר על דבר יותר חשוב:

יש כמוהו בחוק ליקויים על גבי ליקויים; מעשי אי-צדק
על כל צעד ושעל, ואביא כמה דוגמות קצרות.

מקרה של החלפה. קיבוץ אחד החליף, למשל, קרקע עם
קיבוץ שני. את החכירה צריך לרשום בטאבו. מה הדין?
למעשה שום דבר לא קרה כאן. לא היה כל שבח. יש להניח
שאיש לא נתן לחברו יותר מאשר קיבל ממנו. זוהי החלפה
ותו לא. מה דין מקרה זה לפי החוק המוצע? כל אחד לחוד
חייב לשלם מס. שבת, אגב קביעת ההפרש בין ערך הקרקע
כאשר קיבל אותה לבין ערך הקרקע שבידו כשהוא מוסר
אותה. יתקבל מס שבח כסול במקרה רגיל של החלפה.

מה קורה כאשר אדם מחליף דירה עם אדם שני? האם
זהו שבח? זוהי עסקה? היה כאן רווח? מה במקרה זה צריך
לשלם על שנת הדירות? מה שבח מלא על ידי קביעת ההפרש
בין ערך כל דירה לחוד בשעת הרכישה לבין ערך כל דירה
לחוד בשעת ההחלפה. מה קשר בין עצם הענין לבין ההש-
וואות האלה?

האוצר ברוב חסדו אומר: אם דייר עוזב דירה אחת כדי
לרכוש דירה שנייה, ישלם רק שליש מהמס. מדוע ישלם
שליש? אנתנו יודעים כיצד זה קורה. משפחה צעירה גרה בחדר
או בחדר וחצי; במשך הזמן, כאשר יש להם שניים—שלושה
ילדים, עליהם לעבור לדירה אחרת. קחו בחשבון באילו
קשיים מצוי אותו צעיר כשהוא עומד לפני מבצע כזה. הוא
מוכרח לשלם למתוכנים פה ושם. ולאו דוקא 2%. בחוק נאמר
כי דמי תיווך בחישוב שבח המס יוכרו רק עד לשיעור של
2%, למעלה מ-2% — לא. ומה עוד על אותו צעיר להמשיך
ולשלם? דמי העברה; מסים; הלוואה. ולפניו די צרות. ועל כל
אלה הוא מוכרח לשלם עוד שליש מס שבח. בעד מה? איזה
שבח יש לו?

יכולתי להביא עוד דוגמות רבות, ועוד אדבר על כך
בוועדה. אני תקווה שהחוק יועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

שר-האוצר ל. אשכול :
אתה תצביע בעד העברת החוק לוועדה?

יוחנן בדר (תנועת החירות) :

אני בעד החזרת החוק לממשלה. אולם אם הכנסת תחליט
להעביר את החוק לוועדה, אציע שתהיה זאת ועדת החוקה,
חוק ומשפט.

ליסיום דברי — משפט אחד. מכל הבחינות — פיסק'
ליות, משפטיות, כלכליות — זהו חוק רע מאד, וטוב תעשה
הממשלה אם תקח אותו בחורה.

היו"ר ק. לוז :

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת סרלין, ואחריו לחבר-הכנסת
קרגמן.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שאעבור לגופן
של הערות שאני רוצה להעיר בקשר להצעת חוק זו, אני
רוצה להתייחס להערותו הצודית של חבר-הכנסת צדוק
בדבריו בישיבה הקודמת. בפתח דברי אני רוצה לציין כי לא
נקראתי ולא נתבקשתי על ידי לשכת עורכי-הדין להגיב על
דברי הביקורת שהשמיע חבר-הכנסת צדוק לגבי עמדתה
לחוק זה. אני מניח שלשכת עורכי-הדין תמצא ודאי את
הדרך הנאותה להגיב על מה שאמר.

שר-האוצר ל. אשכול :
ישילו סנקציות.

שיבה קפ"ז, ר' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)
— חוק מס שבח מקרקעין (סרלין, אשכול, בן-אליעזר, עוזיאל) —

שר-האוצר ל. אשכול :
הכל תוהו ובוהו?

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :

על כל פנים צריך כל אחד ואחד להודות שיש כאן סרבול וערפול; כל מי שטרט וקרא את החוק יודה, שהנוגעים בדבר, והם רוב האורחים, לא ימצאו בחוק הזה את יניהם ואת רגליהם. ואיני מייפץ לשום איש הנוגע בדבר לסמוך בזה על מה שנאמר; שומר פתאים ה'. הכנסת חייבת לאזור עוז ולהחזיר את החוק הנוה — לא להעבירו לוועדה, על מנת לעשות לו "תספורת" חדשה או "תסרוקת" חדשה, אלא להחזירו לממשלה, על מנת שתפנה למומחים טובים יותר שינסחו את החוק. אינני יודע מי ניסח את החוק; חבר הכנסת בדר יודע וקבע שאלה אנשים שאינם מבינים כלום, אבל אני אינני יודע. על כל פנים, הכנסת חייבת להחזיר את החוק הזה ...

שר-האוצר ל. אשכול :

הייתי רוצה לשמוע את דעתם של אלה על חבר הכנסת בדר.

אריה בן-אליעזר (תנועת החירות) :
עוד תשמע.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :

אדוני שר האוצר, קראתי בעתון שהממשלה כבר דנה עכשיו בהצעת התקציב החדש, אם הכנסת לא תחזיר חוק זה לממשלה, תצטרך ליוזם חוק לימוד חובה של חוק זה לכל האורחים, וזה יעלה לך יותר כסף מאשר תשיג מן החוק הזה, כי את החוק הזה אי אפשר להבין. כאשר התעמקתי קצת בחוק זה שאלתי את עצמי: בוצע נגד מי מופנה החוק הזה? שאין מחוקקים במדינת ישראל חוק בעד מישהו, הרי זה ברור; אבל נגד מי מופנה החוק הזה? לדעתי מופנה החוק הזה נגד כל עדת בני ישראל, משוכני החווילות עד דרי הצריפים בשכירות.

עוד אגיע לדוגמות, אם רק יספיק לי הזמן, ולא אשאר במצבו של חבר-הכנסת בדר, אבל דוגמה אחת ברצוני להביא כבר עכשיו. דוגמה לי שזוהו סעיף 46 האומר: "מכירת זכות במקרקעין תהיה פטורה ממס אם היא הענקת שכירות לתקופה שאינה עולה על שנה ואינה שכירות מוגנת על-פי החוק הדן בהגנת הדייר". כלומר, מתוך הלאו הזה אתה שומע את ההן, שכל שכירות העולה על שנה אינה פטורה ממס שבח. וברצוני לשאול אותך, אדוני שר האוצר: מחר תפנה לאזרחי ישראל שיתגייס לצאת לאפריקה לעזור לארצות המתפתחות. ואדם שיענה לבקשתך וישכיר את דירתו כאן לשנתיים, לפי סעיף זה הוא חייב במס שבת מקרקעין. זה ההגיון לחוק הזה. אשמח מאד אם מישהו יסביר לי שאינני צודק.

שר-האוצר ל. אשכול :

להיפך, טוב שנתת לי עוד מקור.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
אין צורך לתת לך מקורות.

ברוך עוזיאל (המפלגה הליברלית) :

זה צריך להיות בבית חדש ודירה שאינה מוגנת על-פי חוק הגנת הדייר.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :

זה יכול להיות גם לתקופה שלמעלה משנה וגם לגבי דירה המוגנת על פי חוק הגנת הדייר.

אותה כנסת, רק לפני זמן קצר קיבלה את חוק לשכת עורכי-הדין, ובו סעיף 90, שתיכף אומר מה כתוב בו. הצעת חוק זו פוטרת את כל האנשים אשר לפי חוקים מסויימים חייבים בסודיות, כמו לפי פקודת בתי-הדואר, פקודת הבנקים, פקודת הסטטיסטיקה, ועוד; חוק לשכת עורכי-הדין — "יוק", איננו. סעיף 90 של חוק לשכת עורכי-הדין, שנתקבל כאן בכנסת לפני זמן קצר ושיש לו ערך רב לעשיית צדק במדינת ישראל, שהוא אחד מן הדברים היסודיים והבסיסיים, כפי שכתבו נציגי לשכת עורכי-הדין לממונה על הכנסות המדינה — סעיף זה אומר: "דברים ומסמכים שהוחלפו בין לקוח לבין עורך-דין ויש להם קשר עניני לשירות המקצועי שניתן על-ידי עורך-הדין ללקוח, לא יגלה אותם עורך-הדין בכל הליך משפטי, חקירה או חיפוש, מלבד אם ויתר הלקוח על חסיונותו".

בתזכיר שהגישה הלשכה ב-16 באפריל 1962, לאחר הופעת החוברת הוורודה, לממונה על הכנסות המדינה, כתוב לאמר: "אחד היסודות של כל משטר חפשי הוא כי לכל אדם — ויהא זה העבריין המועד והגרוע ביותר — תינתן הזכות האלמנטרית שהדברים הנמסרים על-ידו לפרקליטו יהיו שמורים בסוד ולא יימסרו על-ידי הפרקליט לזולת". דברים אלה הם כה ברורים ובסיסיים שאין צורך להרחיב את הדיבור עליהם. ואף-על-פי-כן לא חסכה הלשכה אסמכתאות רבות לחיזוק טעונה. התוצאה היחידה מהתזכיר היפה הזה היא ששר האוצר ועוזריו שינו את מספר הסעיף; בחוברת הוורודה זה סעיף 49, ובחוברת הכחולה זה סעיף 79. אבל במהות הסעיף לא נגעו, הוא נשאר. לפי הצעת החוק יכול המנהל — שכל כך הרבה פעמים הוזכר בוויכוח זה — אדם שהורשה על-ידו לדרוש מכל עורך-דין כל מסמך, כל יגיעה, שנמסרה לו על-ידי לקוח, שאותו עורך-דין צריך היה לשרת אותו כיועצו. ואני אומר, חברי-הכנסת צדוק, יכולת בדברך ליצור רושם מוטעה בזה שאמרת שלשכת עורכי-הדין לא צריכה היתה להביע מאזהרה ולתבוע את החזרת החוק על-ידי הממשלה. אילו עשתה רק זאת, היית אולי צדוק, אבל, כאמור, היא הגישה תזכיר ושוחחה עם אלה שהיתה צריכה לשוחח עמם; יש לה ענין ישיר בחוק הזה מבחינת השמירה על זכויות הפרט במדינה וגם מבחינת חובתה לשמור על חוק לשכת עורכי-הדין, שאושר בכנסת רק לפני זמן קצר. ואם אתה מכנה את דברי לשכת עורכי-הדין: דברים נוסח אופוזיציה, — הרי לאחר שמעתי את דברך אינני יודע מה זה נוסח קואליציה. אני רוצה לומר לך, חברי-הכנסת צדוק, אולי זה היה נחוץ לך על מנת להמתיק לחברך את גולת הביקורת הקטלנית, שאני מחייב אותה, שהשמעת כאן נגד הצעת החוק הזאת; אני יכול להבין זאת, אבל אינני יכול לשבח אותך על כך. אני רוצה לומר, נוסף על כל מה שנאמר כבר כאן, כי לעתים רחוקות מאד נתקלתי בחוק מעורפל ומסורבל כל כך. רק היום נפל לידי העתק ממאמר שכנראה עורך-הדין ד"ר ויינשל עומד לפרסם בקשר לחלק אחד מאד מאד פיקנטי בחוק הזה, על תאגידים ואיגודים. עורך-הדין ויינשל הוא עורך-דין ותיק, לא מן הגמושות במקצוע. הוא אומר ש"מטייל בחוק הזה בתוך סבך". אינני מבין את חברי לסיעה, ספיר, שקרא לחוק הזה "פרדס"; לדידי זהו שדה זרוע קוצים בכל סעיף שנוגעים בו.

שר-האוצר ל. אשכול :
גם שדה אין.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית) :
אבל הקוצים ישנם.

בבה אידלסון (מסא"י):
 טוב שנוכרת.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 — והיות והממשלה ושר האוצר גוזלים מאתנו מזמן לזמן עקרונות ליברליים, ברצוני לומר שביחס לחוק הזה אין אנתנו רוצים בשום קופירייט, אם כי זהו חוק מאד מאד ליברלי. צאו וראו עד כמה החוק הזה הוא ליברלי. אמנם החוק אומר שלשלם את מס השבח צריך המוכר, אבל אם המוכר איננו, מוכן האוצר לקחת את המס גם מן הקונה. באמת מצב ליברלי יוצא מן הכלל, וזה חוץ שש שנים. שערן בנפשכם, ראוהו מוכר קרקע לשמעון, והתחשק לו לראובן למות לפני ששילם את מס השבח. אין דבר, החוק ליברלי.

חיים לנדאו (תנועת החירות):
 שר האוצר לא יתן לו למות.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 אבל לרדת מן הארץ הוא יכול?

חיים לנדאו (תנועת החירות):
 שר האוצר לא ירשה לו.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 להתרושש בצורה כזאת שלא יוכל לשלם את השומה הנוספת הזאת — הוא יכול? והרי עני חשוב כמת, ועל זה כבר אין לשר האוצר שליטה.

אליעזר שוסטק (תנועת החירות):
 אבל ישנו הקונה.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 הוא אשר אמרתי: חוק ליברלי. אולם חוק זה הוא גם בעל אופי אלטרואיסטי. מהחוק הזה מבצבץ כל הזמן אלטרו-איזם, הנוגע פשוט עד הלב, והוא מבצבץ מכל סעיף וסעיף, מכל סעיף משנה, מכל נקודה ופסיק; מכל החוק הזה מבצבצת הדאגה לאזרח, ליציבותו ולוודאות העסקים שהוא עושה בתחום המקרקעין.

על ענין הרטרואקטיביות דובר רבות. לא מספיק שלפי החוק חי האזרח במשך שש שנים בלי לדעת מה יהיה גורלו, אלא הוא גם איננו יודע מה יהיה גורל אותה עסקה שעשה החל מ־25 במאָרס 1962 עד יום היכנס חוק זה לתקפו. אני מקווה שסעיף זה לא יתקבל, ואני מניח שיעבור זמן עד שתוק זה ייכנס לתקפו, בין אם יידון בוועדת הכספים ובין אם בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אך בינתיים יתהלכו במדינת ישראל האזרחים כאשר מאיים עליהם שוט הרטרואקטיביות לגבי כל העסקות שעשו מ־25 במאָרס 1962. אזרחים אלה יימצאו במצב כזה, שעמוי ענו ואש ילנו אותם: עמוד האש ישורף את אצבעותיהם על העסקות שעשו החל מ־25 במאָרס, ועמוד הענן זהו אותו ערפל שישורר במשך שש השנים.

אני רוצה להביא כמה דוגמות מתחום התאגידים. אינני יודע מדוע התקשה אחד מחברי הכנסת להבין את הדוגמה שהביא חברי-הכנסת צדוק בענין הקיבוץ. אבל אני מרחיק לכת ממנו ואומר שלפי הצעה זו, חבר שמתקבל להסדרות הכללית יצטרך לשלם מס שבח.

שבת ישיכמן (תנועת החירות):
 נקבל אותו להסדרות הלאומית בלי מס שבח.

מנחם בגין (תנועת החירות):
 זהו נימוק לא להצטרף להסדרות.

יוחנן בדר (תנועת החירות):
 אם זה בנין חדש, הרי זה חייב בתשלום מס שבת מקרקעין.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 אסור לך לעשות זאת, אדוני שר האוצר. חשבתי עוד: איוו הגדרה אפשר לתת לחוק הזה? לחוק הזה יש אופי של פיס, ואסביר את דברי.

שר-האוצר ל. אשכול:
 פיס בכפר או בעיר?

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 גם בכפר וגם בעיר.

והנה, מדוע זה פיס? — כי הכל תלוי במזל. למשל, שני אזרחים עשו עסקה שיש בה העברת זכות במקרקעין. אם הדבר לא נודע למנהל — שהוא, אם אפשר להתבטא כך, בעל ראש אינוס עם שלושה פרצופים, כי הוא גם שופט, גם חוקר וגם שוטר — אז יש להם מזל; אז גמרו את העסקה. אבל אם איתרע מזלו של אדם, והדבר נודע למנהל — ועל זה דיברו כבר כאן הרבה, ואני חושב שעל זה צריך לדבר ולהרבות לדבר וכל המרבה הרי זה משובח —

שר-האוצר ל. אשכול:
 במקרה כזה תשלם מס שבח.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 — אבל אם איתרע מזלו של אדם והדבר נודע למנהל — אז מה דינו של אותו אדם? קודם כל יזכה לשומה זמנית, ועד צאת השנה יוצאת נשמתו לשומה סופית, שבעצם איננה סופית. היא סופית רק מבחינה תיאורטית, כי במשך שלוש שנים, אדוני שר האוצר, יכול המנהל לתקן שומה סופית זו. ולא די בזה. תוך שש שנים יכול המנהל לפתוח את התיק מחדש ולקבוע שומה חדשה.

שר-האוצר ל. אשכול:
 באיזה מקרה?

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 בכל מקרה.

שבת ישיכמן (תנועת החירות):
 זה יהיה בבחינת גלגולי שומה.

שר-האוצר ל. אשכול:
 יותר טוב מאשר גלגולי נשמה.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):
 אצל המנהל זה יהיה בבחינת גלגולי שומה, אצל הנדון — גלגולי נשמה במשך שש שנים. על זה יכולים לומר: מה הן שש שנים לעומת הנצח? שש שנים האדם יהיה תלוי בין ברי לבין שמא — שמא גמר את העסקה ושמא לא גמר. איפה נשמע דבר כזה?

וחוק כזה מגיש שר האוצר, שדאגתו הראשונה צריכה להיות השגת יציבות משקית, יציבות ביחסים משקיים וכלי כליים. חרב של דמקלס תלויה שש שנים על צווארו של אדם, לפי חוק זה. יתעניין בו המנהל — יטפל בו; יהיה בר-מזל — יעברו שש שנים אלה, כפי שאמר כאן מישוה; מהדרדגלים עד המצרים יעבור האזרח בשלום.

והיות ואני מייצג בכנסת את הסיעה הליברלית —

ישיבה קפ"ז, ו' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)

— חוק מס שבת במקרקעין (סרלין, שוסטק, בדר, שופמן, שיכמן) —

דרכים חדשות והיא איננה מסתפקת בסתימת הפרצה. בחוק זה נאמר, שגם מניה שלפי מהותה איננה מעבירה וזכויות במקרקעין, כמו מניית הצבעה, יחול עליה מס שבת. אביא דוגמה שתצביע לאיזה אבסורדים אנו מגיעים.

לאיגוד — וזו יכולה להיות חברת מניות — יש שלושה סוגי מניות: מניות סוג א', המקנות זכות השתתפות בר"וחים ובנכסי עודף במקרה של פירוק. ומי שעיין בחוק יודע שלנכסי עודף במקרה של פירוק יש משמעות מיוחדת בחוק זה. סוג ב' — זכות הצבעה באסיפות כלליות; סוג ג' — מניות הנהלה לצורך הרכבת חבר מנהלים. ואלה אינן דוגמות מן "ההפסדה", אלא דוגמות חיות, הקורות בפרק"טיקה של עורכי־הדין.

מה יהיה המצב? ראובן מחזיק ב"80% ממניות סוג א', המקנות זכות להשתתפות ברווחים ובנכסי עודף במקרה של פירוק, וב"10% ממניות סוג ב', המקנות זכות הצבעה באסיפות כלליות. שמעון מחזיק ב"80% מהמניות סוג ב', המקנות זכות הצבעה, ואין לו מניות אחרות. לוי מחזיק ב"20% ממניות סוג א', ב"10% ממניות סוג ב', וב"100% ממניות סוג ג', שהן מניות הנהלה לצורך הרכבת חבר מנהלים. הבה נראה מה יקרה.

לפי הוראות סעיף 11 (ב) ו־12 (א) מתקבלת התמונה הבאה: אם ראובן מעביר את זכויותיו — מס השבח יהיה 80%, היינו 80% מהמס שהיה חל אילו האיגוד מכר את כל זכויותיו, כי יש לו 80% מהרווחים ו־80% בנכסי העודף במקרה של פירוק. אם שמעון מעביר את מניותיו — המס יהיה 80%, שוב ממניות ההצבעה שלו. אם לוי מעביר את מניותיו — המס יהיה 100%. בדוגמה זו שהבאתי שווי הנכס הוא 100,000 לירות, השבח כולו הוא 90,000 לירות, והמס השלם הוא 36,000 לירות. יוצא אפוא כי ראובן חייב לשלם 28,800 ל"י מס שבת, שמעון — 28,800 ל"י ולוי — 36,000 ל"י, בסך הכל 92,800 ל"י. יוצא כי בסופו של דבר נאשר למוכרים הפסד ממשי של 2,800 ל"י.

שבת־שיכמן (תנועת החירות):

אני רואה שאתה מתמצא בחוק.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):

אתה יודע כמה יגיעות יגעתי עד שהגעתי לכך?

אינני רוצה לדבר על האינסטיטוציה של גאמן, הידועה לכל עורכי־הדין העוסקים במקצועם באופן מעשי, — שבאים לקוחות האומרים לעורך־דין מכל מיני סיבות של בטחון הדדי: תחזיק את המניות כנאמן. לפי הצעת חוק זו, אם ביום מן הימים יצטרך עורך־הדין להעביר את המניות שהוא מחזיק כנאמן לאנשים שלהם מגיעות המניות, יצטרך לשלם מס שבת. החוק בניסוחו מעיד כי מנסחיו לא ירדו לעומקן של הדברים המתרחשים יום־יום במציאות. מתוך מעט הדוג"מות שהבאתי — ואפשר להביא דוגמות ללא קץ — אפשר לראות עד כמה חוק זה הוא נטול הגיון. כאשר התעמקתי בכל האבסורדים שהחוק מלא וגדוש בהם, הגעתי למסקנה, כפי שנאמר: במופלא ממש אל תדרוש ובמכוסה ממש — כי אינני יודע מה היה מאחורי הצעת חוק זו — אל תחוקר. אני מודה בהכנעה, כי מנסחי החוק ראוים לשבח על שהשכילו להגיש הצעה שבה דיני מס השבח בטלים בששים בים התשוקות והתאוות הפיסקליות, שאין להן ולא כלום עם מס שבת במקרקעין.

אי לזאת מובן שאני מצטרף לכל אלה מקודמי שאמרן, שאם הממשלה בעצמה לא תקח את החוק בחזרה יציעו להחזירו לממשלה.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):

כי לפי חוקת ההסתדרות, כל חבר ההסתדרות הוא באופן אוטומאטי גם חבר בחברת העובדים. ומי עוד בחברת הער"בדים מטופל בנכסים ובזכויות במקרקעין. בסעיף ראשון, בהגדרות, נאמר מהו איגוד ותאגיד. לפי ההגדרה, איגוד כולל גם אגודה כמשמעותה בחוק העותומני, ולפי הגדרת המונח "פעולה באיגוד", קבלת חבר היא פעולה שחלה עליה חובת תשלום מס שבת. אם לאינו אגודה עותומנית, ויש כאלה, יש מושב זקנים, ואם היא מקבלת חבר חדש, לא זקן חדש, אלא חבר חדש לאגודה —

אליעזר שוסטק (תנועת החירות):

להסתדרות קיבלו עכשיו נזירות. האם יטילו עליהן מס שבת?

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):

— קבלת החבר כרוכה בתשלום מס שבת. מכאן אנו יכולים לראות לאיזה אבסורדים הגיעו מתכנני חוק זה.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אם אותו חבר יוצא מהאגודה, הוא משלם מס שבת.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):

אביא דוגמה המצביעה על חריפות מוחם של מתכנני החוק, והיא דוגמה מעשית מאד. אבקש את תשומת לבכם, כי העניינים אינם כל כך פשוטים. ראובן מכר לשמעון מחצית שטח אדמה משלו בעד 100,000 ל"י. אולם הרתנה בהסכם, כי שמ"עון רשאי, תוך שנתיים, לרכוש את הנוחר באותו מחיר. לרגל גורמים שונים, שלא קשה לתארם, כגון ירידת ערך הכסף, עליה כללית במחירי מקרקעין, תכניתי פיתוח מיוחדות באזור ועוד, עלה שווי המחצית השניה בתקופת האופציה ל־500,000 ל"י. וכבר קרו דברים כאלה במדינת ישראל. מהי החוצאה? ראובן חייב להעביר את הקרקע לשמעון בעד 100,000 ל"י לפי ההסכם; אף אם מחיר זה הוא מחיר הקרן של ראובן, הוא חייב לאוצר מס שבת בסכום של 160,000 ל"י.

יוסף שופמן (תנועת החירות):

ראובן לא יעביר את הקרקע.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):

אם ראובן, חבר־הכנסת שופמן, לא יעביר את הקרקע, יכול שמעון לתבוע ממנו ביצוע בעין או פיצויים. יתר על כן, לפי סעיף 76 רשאי שמעון הקונה לשלם את המס בעד ראובן, כלומר סכום של 160,000 ל"י, ולהיפרע ממנו; פירוש של דבר, שהוא יכול לשלם בעדו את הסך 100,000 ל"י שהוא חייב לו כמחיר הקרקע ועוד לתבוע ממנו את היתרה בסך 60,000 ל"י. אדוני שר האוצר, אתה רואה מה יכול לקרות לפי הצעת החוק.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אנשים שיש להם 100,000 ל"י אינם ראוים להגנה, לדעת שר האוצר.

יוסף סרלין (המפלגה הליברלית):

העניין נוגע לשר האוצר. הוא אמנם רוצה להוציא כסף מן האזרח, אבל איננו רוצה שיהיו חוקים אבסורדיים, כי שום אבסורד לא יביא כספים לקופת המדינה. גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה — מתבטלת.

כל החוק, לא בא אלא על מנת לתקן פרצה בחוק הקיים בקשר להעברת מניות. ומה עושים אנו כעורכי־דין באופן ליללי? איננו מעבירים מניות, אלא מצמים מניות? עכשיו מציעה הממשלה לתקן זאת והיא מביאה חוק שלם הקובע

לא ייהנו מתאריך מוקדם יותר? ואם הרטרואקטיביות פוגעת, הייתי יכול להבין טענתו של חבר-הכנסת צדוק נגד פגיעה זו אילו היה אומר שלגבי שיכונים עממיים אין להפעיל את הרטרואקטיביות; אך לגבי בעלי מגרשים ואנשים שעשו עסקות ספקולטיביות שלא בדרך הטבע, זאת אומרת עשו עסקים שלא דרך הטאבו, מועד לא יגבו חלק מהרווחים המגיעים מהם למדינה? נכון מה שאמר חבר-הכנסת צדוק, שאין מס צדוק ממש שבה, ומוצדק הוא שהציבור יכול חלק מהרווחים בצורת מס שבה. ובכן, מדוע חייבת המדינה לוותר על חלקה היא, ביחוד כאשר הדבר לא נעשה בסתר ולא באור פתאומי, אלא נאמר באופן גלוי שזה יהיה מצב הדברים? בעלי העסקים שעשו עסקות — מדוע לא רשמו אותן בטאבו? או אילו היה חבר-הכנסת צדוק מעיין במשמעות ההוראה הדנה ברטרואקטיביות — והוא בוודאי עיין בה — היה רואה כי ההוראה היא פשוטה מאד; היא אומרת, כי מי שמיום פרסום החוק ינהג בדרך פשוטה וישרה של מכירת מקרקעין בטאבו, ישלם את המס הנמוך ביותר. אך אותו אדם שנקט בצעדים על מנת להכין לעצמו מפלט כדי להשתמש ממס, מדוע לא ישלם את המס האמיתי המגיע ממנו? מה הרע כאן?

האם אנו יכולים להתעלם מהעובדה שיש לנו חוקים פיסקליים, כגון מסכ ובלו, הבאים לאישור הכנסת רק לאחר פירסומם על ידי שר האוצר, ולפעמים נמשך הדבר — אם פורסמו הצווים בתקופה הכוללת גם את הפגרה — 4—5 חודשים? גם חוק מס שבח מקרקעין הוצע בתקופה הכוללת את הפגרה.

חברי הכנסת, טעות היא להשוות את מס שבח מקרקעין, כפי שעשו כמה מחברי הכנסת, למס על רווחי הון, וזאת לא בגלל זה שבחוק המוצע נעדרים כל הסממנים המייצגים מס רווחי הון, אלא בעיקר משום שחוק זה מטרתו העיקרית לקבל בחזרה מכל אדם בעל נכס מקרקעין, המעבירו לאחר, אותו חלק של השבחתו, דהיינו עליית מחירו, שיש לזקוף על חשבון הציבור, על חשבון המדינה. אילמלא היה הציבור — כלומר, המדינה — משקיע אמצעים כבירים, האם הייתה השבחת מקרקעין מגיעה לשיעורים כפי שהגיעה?

אני שואל את התפיסה של חבר-הכנסת בדר, הבא להו"כ כי שזה בה בגלל "שוואר" — חולשה של הלירה. אין אמת בדבר. מהי מידת ה"שוואר" של הלירה — לפי ביטוי, שאני מצטער שחזרתי עליו? מחירי הקרקעות עלו באלפי אחוזים. האם זה עקב ירידת ערך הלירה? עוד אגיע לזה.

כידוע מחירו של כל מצרך הוא פונקציה של ביקוש והיצע, אך אין לך מצרך בלבד שמוחזר נקבע בהתאם למשחק הכלכלי החפשי, ללא השפעות של יבוא, של היטלים, של מסים ועוד, כמחירי קרקעות. לכן מסתבר שהעליה במחירי הקרקעות היא פונקציה ישירה של העליה הגדולה, של צמיחה כלכלית בלתיפוסקת, של הנדידה למרכזים שונים, של רמת חיים עולה. בכל הדברים האלה תרומתו של הציבור, של המדינה, היא המכריע והגדולה ביותר, ומה איפוא לינו אם הממשלה תובעת בהתאם לחוק, בהתאם לחוקי הכנסת, כי יתחד לה חלק מתרומתה הישירה או העקיפה בצורת מס, מס אמת?

דובר פה על "לוי" — והכוונה היתה לשר האוצר. הוא איננו רק לוקח; הלא הוא מחזיר פי כמה. אל לנו, חברי הכנסת, להסתבך בענין חוק מס שבח מקרקעין, בבדיקת השבה, במושגים של מטבע חוץ. המורד היחידי הקובע הוא עליית המחירים לפי המטבע שלנו. ואני מתייחס כאן למה שאמר שר האוצר לגבי חלק המארכולוסייה המתלפסים דירו-תיחם מסיבות אובייקטיביות, כגון החלפת מקום עבודה,

ישראל קרגמן (מפא"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש לי הרושם, שלו היה חבר-הכנסת סרלין ממשך לנאום, היה מגיע להצעה "גאווית" שגם על נאומים יחול מט שבת. אבל אינני יודע לאיזו קאטיגוריה של מס היה מגיע נאומי. ייתכן שחבר-הכנסת סרלין היה פטור ממס שבת.

אני מוכן להסכים לדבריו של חבר-הכנסת סרלין כי לעורכי-הדין יש ענין מיוחד בחוק זה. אבל גם לי יש ענין רב בו, והוא — שלא יוכלו לעשות בו מה שעולה על דעתם של כל מיני אינטרסנטים, ושניתן להם לעשות עקב ליקויי של החוק הקיים. אינני יכול להסכים לחבר-הכנסת סרלין שהוא לא למד את החוק, ושהחוק אינו ניתן להבנה, אפילו לעורכי-דין. הוא עמד יפה בבחינה. יש רק נקודות מוצא שונות, שההבדל ביניהן הוא תהומי. יש מי שרוצה שהמצב יישאר כמו שהוא, כי הוא נוח...

נחום לוי (תנועת החירות):

האם אחד מהנאומים אמר שהמצב צריך להישאר כפי שהוא?

ישראל קרגמן (מפא"י):

הקשבתי לכל הנאומים ואני קובע — וזוהי דעתי — שהנאומים היו רוצים שהמצב יישאר כפי שהוא. כל הנאומים הכריזו שמש שבת הוא מוצדק. גם חבר-הכנסת בדר לא יכול היה שלא לגלות שיש צדק בחוק זה. הוא אמר שלמעשה מס שבח מוצדק. אינני רוצה לומר שהוא אמר שהחוק כפי שהוא מנוסח הוא מוצדק. אבל הוא אמר, שלמעשה מס שבח הוא מס צדוק.

כל חברי הכנסת שדיברו בזכות מס שבח מקרקעין, ניסו להוציא מהחוק את כל שינוי ולהפכו בלתי-יעיל; פי' רוש הדבר — להשאיר את המצב כפי שהוא כיום. חוק מס שבח איננו חוק חדש. הוא אינו מובא לכנסת בפעם הראשונה. הוא חוק בעל ותק. אבל הוא היה בלתי-יעיל מבחינת אפשרות גביית מס אמת המגיע מאלה החייבים במס. כידוע, היקפם של עסקי המקרקעין בארץ מגיע למיליונים רבים, ואילו תמורתם ולתקציב המדינה הסתכמה בשנה זו רק 1.7 מיליון ל"י. נראה לי, חברי הכנסת, שהחוק המוצע, אמנם לא בדרך קלה, בא למונע אפשרות של עשיית עסקים שיד המס אינה יכולה להשיג אותם בגלל ליקויי החוק הקיים. החוק המוצע איננו נטול בסיס מוסרי, כפי שאמר חבר-הכנסת ספיר. ההיפך הוא הנכון — החוק המוצע בא לשים קץ למעשים והמצאות מקצועיות שונות לעקיפת החוק, להתיישרות בלי לשלם למדינה את המגיע לה. והרי המדינה היא העוקב מדיניות הפיתוח שלה והצמיחה הכלכלית הביאה להעלאת ערך הנכסים, שאחדים ניצלו זאת לטובתם ללא כל עמל.

מזרר היה לשמוע על הנוחות הפיסקלית שמעונינים ליצור לעצמם עובדי שירות המסים. קשה להבין, ועוד יותר קשה להסכים לטענה כי בשירות המסים ובחוקים פיסקליים יש מקום לנוחות. אנו דורשים מעובדי שירות המסים לגבות מסים מאלה שמגיע מהם. חוקים בלי מכשירים ובלי כלים לביצועם עלולים להכשיל את שירות המסים בביצוע רצונו של המחוקק.

חברי הכנסת, דובר רבות על הרטרואקטיביות, כאילו היא מהווה חלק מהותי של החוק. אפשר היה להציע את החוק בלי סעיף הרטרואקטיביות. אך מהו היסוד להתנגדות לרטרואקטיביות? כדאי לבחון את הדבר. אם החוק המוצע בא להקל על בעלי רכוש קטנים בקביעת שיעורי המס, מדוע

שר-האוצר ל. אשכול :
נכון.

ישראל קרגמן (מפא"י) :
החוק המוצע בא לסתום את הפרצות בחוק הקיים ויש צורך בזה כדי למנוע אי-צדק על ידי אפשרויות של התחמ-קות, אשר היתה במשך שנים רבות.

השיטה החדשה אשר הוצעה לנו בחוק מס שבח מקר-קעין לפי חישוב השווי, תביא לידי כך שהידיעה כי התמורה הממשית שנתקבלה לא תגרע ולא תוסיף לגבי המס, תמנע את הרתיעה הקיימת שלא להצהיר עליה, אדרכא, עקב זה יהיו רוב בני האדם נוטים להצהיר הצהרת אמת, משום שדבר זה ימנע את הצורך בדיון מהו השווי. שום מנהל לא ירצה לחטט בשווי כאשר ההצהרה על התמורה משקפת את השווי, בתנאי, כמובן, שהעסקה נעשתה במהלך העסקים הר-גיל.

הרבה מחיצי הביקורת כוונו להוראות החוק בקשר לגי-סוי העברת המניות. מעסיק אותי הענין הזה. אמנם אינני עורך דין ואני מצטער בנושא שני לי השכלה משפטית, אבל אני חושב שאפשר להבין את הענינים.

שלמה פרלשטיין (המפלגה הליברלית) :
משום כך אתה מבין את החוק.

ישראל קרגמן (מפא"י) :

אינני משפטן, אבל אני סבור שאיש ציבור וחבר כנסת, אף אם אינו בעל מקצוע בנושא זה, ייתכן שתהיה לו ידיעה בענין „המכניזם“ של המניות.

אני מוכן להגיה, חברי הכנסת, כי לא כל הוראות החוק מוצדקות, אך נראה לי כי יש יסוד מוצדק להן. כאשר בתנאי את הענין ראיתי בעיר אחת בעל חנות נעליים, שמכר את זכויותיו בחברה לאדם אחר, אשר פתח בחנות הזאת מסעדה ושילם מחיר גבוה בעד הזכויות בחברה רק בגלל המקום המרכזי של החנות. האם לא מוצדק להטיל מס על מכירה כזאת, מס שבח? מי עשה את המקום למרכזי אם לא המדינה או הרשות המקומית?

חברי הכנסת, אין שום מניעה שתקום חברה שהיא בעלת דירה, אשר מניותיה יוחזקו בנאמנות אצל עורך-דין, ותקנות החברה קובעות כי מי שנתמנה מנהל בחברה יהיה זכאי לגור בדירה. האם לא מוצדק במקרה כזה להטיל מס על עסק פיקטיבי בי זה של מינוי מנהל אשר יהיה זכאי לגור בדירה ולהתחמק ממס? החוק בא להסדיר את הענין, וזוהי הכוונה.

מקרה שלישי. לחברה מסויימת יש מפעל תעשייתי במר-כז עירוני. החברה עוברת לאזור פיתוח. היא מוכרת את מניות החברה הישנה לאדם אחר אשר אינו מעוניין כלל בהמשכת הפעלת המפעל, אלא למכור את הקרקעות שעליו עומד המפעל. במקרה כזה ברור שהשבח אינו משתקף בשבח שתעשה החברה, כי זו מחזיקה בקרקע הרבה שנים, ואם יוטל מס רק על מכירת הקרקע, יהיה עוול כפול משתי בחינות : ראשית, האדם ששילם מחיר גבוה בעד הקרקע ישלם מס לא לפי המחיר ששילם, אלא לפי המחיר ששילמה החברה לפני הרבה שנים, ומדוע ישלם מס שלא לפי השקעתו, אלא בזכות החברה שבמשך הרבה שנים יש לה הנחה ממס? מאידך, כיוון שהחברה החזיקה בקרקע הרבה שנים וההשבחה נעשתה דווקא בתקופה האחרונה, ואגב היות החברה בבעלות אדם שלא היה ממיסדיה וממקימה — יינה מוכר המניות מה שבח ללא תשלום מס, ואילו החברה לא תשלם מס גבוה, מכיון שהיא היתה מבחינה משפטית בעלת הקרקע במשך

הצורך להחליף מקום מגורים מסיבות משפחתיות ועוד ועוד. יש אפשרות בוועדת הכספים, בעת הדיון בוועדה, למצוא דרך להקטנת נטל המס מעל בני אדם בעלי רכוש קטן, ואני מציין בסיפוק כי החוק, בשיעורי המס שלו, מתחשב בבעלי נכסים קטנים, שיצטרכו לשלם רק 20% מסך המס או שיהיו פטורים לגמרי.

חברי הכנסת, הקשבתי כאן לביקורת שהושמעה נגד קביעת השווי של הנכס כבסיס לחישוב המס והתביעה לקבל את התמורה המוצהרת כבסיס לחישוב. ההצעה שלפנינו, המבססת את החישוב על קביעת השווי, מטרתה לקבוע גורמים אובייקטיביים יותר ומניעת השתמטות מתשלום מס אמת מצד אנשים — לצערנו, רבים — המוכנים למסור הצהרות כוזבות בקשר למחיר, לתמורה שקיבלו.

יש בידי חומר מעניין ומאלף מאד, שכדאי לטפל בו. משתייך אני לאותה אסכולה האומרת שיש להאמין באדם, אך החברה חייבת להתגונן מפני אלה הפוגעים באמון שניתן לאדם.

הנה לפני תיקים של עסקות שבהן נתקבל הסכום המוצר, הר, שאיננו אמיתי. אדם שהצהיר על עיסקה בסך 65,500 ל"ר, שילם לפי סכום זה מס שבח, ואילו הסכום המוערך (השווי) על ידי אגף השומה נקבע ל-231,000 לירות, ולפי זה שולמה האגרה. וכן: הצהרה על 11,000 לירות, ואילו הסכום המוערך — 17,000 לירות, לפי שולמה האגרה בשיעור 45%. וכן: הצהרה על 4,500 לירות, שלפיה שולם מס שבח, ואילו הסכום המוערך (השווי) היה 36,500 לירות, ולפי זה שולמה האגרה בשיעור 40%. וכן: הצהרה על 3,500 לירות, ואילו הסכום המוערך היה 14,000 לירות; והיינו תשלום מס שבח לפי סך 14,000 לירות, ואגרה בשיעור 45% לפי סך 14,000 לירות. וכן: סכום מוצהר על 180,000 לירות ולפי זה תשלום מס שבח, ואילו הסכום המוערך היה 500,000 לירות, ותשלום אגרה לפי סכום זה. ועוד: הצהרה על 170 לירות, ולפי זה תשלום מס שבח, ואילו סכום השווי היה 5,000 לירות, ולפי זה תשלום האגרה בשיעור 40%.

אכן, החוק הקיים אינו מאפשר לקבל את המס לפי ההע-רכה או השווי, אלא רק לפי ההצהרה, ותראו, חברי הכנסת, למה הגענו.

חוק מס שבח מקרקעין הקיים אינו מטיל למעשה מס אמת על השבח אשר מן הצדק להטיל עליו מס. החוק הקיים מהווה דוגמה כיצד יכול חוק מס לשנות את התנהגותם של בני אדם למטרה זו. אדם מוכנה דירה, הקונה זכויות במניות, זכויות חוקה, זכות שכירות-משה — מושגים אלה מעור-פלים לאדם ולמעשה הקונה כיום נכס אינו יורד לעומקן של הפעולות שהוא נתבע לעשות. החוק המוצע, המקיף את כלל העסקאות ...

(חבר הכנסת י. בדר קורא קריאת ביניים)

אני יודע, ד"ר בדר הנכבד, מתוך היכרות של שנים בוועדת הכספים, כי כאשר נשכ ונטפל בחוק תחרום תר" מתך המשפטית לשיפור החוק. איות חוק הרבא לכנסת, שיצא מוועדה בדיוק כפי שהועבר אליה? יש דבר כזה? אין דבר כזה. ברור לי, חברי הכנסת, שפעולות הנעשות בתום לב ולפי כל הסימנים אינן מיועדות להעביר זכויות בקרקע — כשהדגש הוא בזכויות בקרקע ולא בצורה המשפטית החיצונית של הפעולה — תהינה פטורות ממס. הנגי מוכיר את סעיף 50 שלפיו תתקבל התמורה כשווי. אויכח כי תמורה ושווי ישתו אם ישמרו על החוק.

יוסף קושניר (מ"ם):

הצטרפתי ששר האוצר לא היה נוכח כאן, כי אינה דומה קריאה לשמיעה. שהרי חוק הזוכה לביקורת כל כך מוחצת, צריך להעלות הרהורים שמא הוא מתטיא את מטרותו, בניסוחו והיום, כששר האוצר נכח בוויכוח, הצטרפתי לראות את הפנים הנוצמות או ההערות הנוצמות כלפי מוחצי הביקורת גם מקרב סיעתו. אינני שותף לדאגותיו של חבר־הכנסת סרלן. אינני מקונן על אלה שממדי עסקיהם מגיעים למאות אלפים ומיליונים לירות. אלה תמיד יוכלו לשכור להם "צבא" של עורכי־דין, ואף ביער העבות הזה של החוק ימצאו שבילים כדי לצאת ממנו. אני צריך, לצערי, להגיד שכלפי אלה יש תמיד גם יחס טוב יותר מצד השלטונות. אנשים שיש להם הרבה ממון, זוכים גם ליחס של עידוד מצד השלטונות, ולא לאלה נתונה דאגתי; לא לגורלם אני דואג. אני דואג לגורלם של אלה מבני "עמך" שעסקיהם אינם בממדים של מאות אלפים או מיליונים לירות — שעסקיהם קטנים והחוק הזה פוגע בהם.

ואני מצטער על עוד דבר אחד. חוק שהוא בעצם נחוק, חוק שהתיקון בו הוא חיוני והכרחי, על ידי ניסוחים רעים יכולים לסכל את הדברים הטובים שכולנו מעוניינים בהם, כי כולנו מעוניינים שהמדינה תוכל לגבות מס אמת: שהעשיר ירבה והדל ימעיט, ושהמס יהיה פרוגרסיבי וזקוק.

אני חושש מאד שהחוק בניסוחו זה יפגע בעיקר באתון שכבות רחבות, באותם הממונים, באותם אנשים קטנים שבהם לא היה צריך לפגוע, אולם על ידי ניסוחו המסורבל יסכל את המטרה הצודקת של הצורך בתיקון החוק.

ברצוני להשמיע עתה כמה הערות, בתמצית שבתמצית, כדי לעורר את תשומת לבו של שר האוצר ושל חברי ועדת הכספים, שיאזינו לביקורת כדי שיכינו לנו חוק שבאמצעותו יגבו את המס ממי שמגיע, שהרי המדינה זכאית לגבות את המס מאלה שהתעשרו על ידי עליית מחירי הקרקעות.

היתה הצדקה לתקן את חוק מס שבת מקרקעין משנת 1949, את הסעיפים שסייעו להתחמק באופן לגיטימי מתשלום מס שבת, על ידי מניפולציות של חברות, איגודים ומניות, ויש להתפלא שעברו כל כך הרבה שנים עד שאנשי האוצר החליטו לתקן את המעוות, שניצלוהו בעיקר לא מעוטי יכולת, אלא אלה המשופעים באמצעים ובעצות טובות.

אני רוצה להזכיר כי חברנו המנוח, חבר־הכנסת רובין, מהח מומן ביקורת על החוק הקיים והפנה את תשומת לבו של שר האוצר ושל אלה החולשים על ענין זה, כי צריך לתקן את החוק על מנת לא לתת לאנשים להתחמק ממס.

אילו הסתפק החוק החדש המוצע בתיקון מעוות זה, היה ראוי לעידוד ולברכה. אולם החומרות הרבות שבהן מסור־בלת הצעת החוק, והעירפול הרב בסעיפים ובהגדרות מסכלים כוונה זו והופכים את החוק, באם יתקבל כמו שהוא, לדרך של יסורים, בה יצטרכו לעבור אזרחים במשאים־ומתנם היום יומי, דבר שלא יעזור לתשלום מס אמת, אלא ירבה את תרעומת האזרחים על המדינה ועובדיה, וודאי שלא לכך התכוון שר האוצר בהביאו את החוק לפנינו.

אני אף מסופק אם תושג המטרה העיקרית של החוק, והיא — ריבוי הכנסות, שמחשבי חשבונות מחשבים אותן ב־6—7 מיליון לירות. אותם גגולי מחילות שהחוק עבר ועוד יעבור במרוצת הזמן בוועדת הכספים ובכנסת, אותם הפקידים המרובים המתמנים לצורך הפעלת החוק, אותה הכנה שקדמה במאדם 1962, כשהפקידים ישבו על המדוכה

זמן רב ותינה מניכוי גדול? אלה הן רק דוגמות מועטות ואפשר להוסיף עליהן.

דוגמות אלה מוכיחות רק דבר אחד, כי אין לקבוע בענין זה קו נוקשה, ומוטב להשאיר לוועדת הכספים לקבוע מה המקרים שבהם לא יהיה צורך להטיל מס.

חברי הכנסת, בקשר להטלת מס על מתנות, הפקעות וכדומה, אני מציע לשקול מספר ענינים, ואציע זאת בוועדת הכספים. ראוי להבחין את חוג האנשים שמתן מתנה להם יהיה פטור ממי, למשל מתנה לנכד, לאפשר קיצור התקופה שאחריה תהיה מסירת מתנה פטורה מהמס שנותן המתנה היה חייב בו. יש לשקול אם לא נכון שאדם שהופקעה קרקע שהיתה לו לצורך מגורים או מקור פרנסתו ואשר תוך זמן מסויים קנה קרקע אחרת לאותה מטרה, יהיה פטור אולי ממי. ישנם עוד מקרים דומים לאלה.

חבר־הכנסת צדוק תקף בחריפות את מנסחי החוק על כי לא שמו לב כי לפי הצעתם קיבוץ יהיה חייב במס עם קבלת חבר ובעת שהחבר עובד קיבוץ יהיה חייב במס. אני חייב להגיד כי דברים הנאמרים בהתלהבות של ביקורת מביאים אותם עד אבסורדום. למעשה במקרה זה לא נוצר שבת ואין על מה להטיל מס. איזה חבר קיבוץ מוכר נכס? חבר קיבוץ, העוזב או הנכנס, מוכר נכסים? הלא רק במקרה של עסקה יש שבת ויש מס. איזה מס יוטל על חבר קיבוץ? ישנה אגודה שיתופית ששמה "נחלאות", ויכול להיות שמב־חינה משפטית חבר בחברה "נחלאות", שהיא אגודה שיתו־פית, יצטרך לשלם לפי החוק את המס. אך חבר קיבוץ אינו מוכר את נכסי הקיבוץ ואיש אינו יכול לקנות ממנו את הנכסים ולא נוצר כל שבת ואין לכן כל אפשרות להטיל עליו מס שבת.

ולבסוף נראה לי, שכל אלה המצדיקים את קיומו של מס שבת מקרקעין יהיו כנים אם לא ירצו להפוך אותו לחי שאינו יכול ללחום את מלחמת קיומו. חי כזה לא יחזיק מעמד במלחמת הקיום שלו וגד בעלי מקצוע לעקיפת חוקים והדרכה להשתמטות בצורות שונות ממיס חיוני זה. אין אני טוען כי החוק המוצע נקי מפגמים ומניסוחים לא ברורים. אך ברור לי שמגמתו וכוונתו רצויה היא, וגם הדרך שהוא התווה כוונה בנסיבות הענין. על פרטי החוק ועל הניסוח המשפטי המסורבל תדון הוועדה, כרגיל, בכבוד ראש.

לדעתי, חברי הכנסת, החוק שהובא על ידי שר האוצר הובא מאוחר מדי, ועדת הכספים צריכה לעשות מאמץ בלתי־רגיל כדי להביא אותו לקריאה שניה ושלישית בזמן הקצר ביותר.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס:

רשות־הדיבור לחבר־הכנסת קושניר, ואחריו לחבר־הכנסת ביבי.

יוסף קושניר (מ"ם):

אדוני היושבי־ראש, חברי כנסת נכבדים. כאשר שמעתי בשבוע שעבר מספר נאומים, חשבתי שכל נאום נוסף יהיה בבחינת הכנסת תבן לעפרים, כי מה אפשר היה להוסיף לביקורת המוחצת אשר הושמעה לא רק על ידי דוברי האופור־זיציה, אלא גם על ידי אלה שמורגלים במלכות עליהם, אנשי הקואליציה.

שר־האוצר ל. אשכול:

הגם אתה, ברוטוס?

שיבה קפ"ז, ו' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962) — חוק מס שבת מקרקעין (קושניר, אשכול, ניר-רפאלקס) —

רבים על ענין זה, לכן יכול אני לקצר בכך — אבל האם משום נוחות פיסקאלית בלבד, משום נוחות אדמיניסטרטיבית בלבד, רשאי האוצר לגבות את המס מהקונה, הרי כל ענין התשלום נעשה פלסטר. יכול להיות שהמוכר יעזוב את הארץ, יכולה להיות פשיטת רגל, יכול להיות מוות או ייתכנו כל מיני סיבות אויביקטיביות אחרות אשר ימנעו את גביית המס מהמוכר, ויוצא שענין זה למעשה יפול על שכמ הקונה.

שר-האוצר ל. אשכול :
כל זה חל גם על המוכר.

יוסף קושניר (מפ"ם):

למה, משום נוחות אדמיניסטרטיבית, צריך לגבות את המס מהקונה, ולא זאת בלבד, אלא גם להטיל שעבוד ראשון על הנכס.

לא אאריך את הדיבור בקשר לפעולה באיגוד, שהגדרתה נתונה בסעיף 1, שהיא בלבד זיה להראות את כל היעך המסובך, את כל אותו ערפול שאי-אפשר לצאת ממנו. בין אם חברי הכנסת צדוק וסרלין הגזימו ובין שלא הגזימו בדבר האפשרות לגבות מס מתבר קיבוץ או חבר ההסתדרות הנכנס ויוצא ממנה, אין ספק שזה יוצר סבך ללא כל מוצא.

לא אדבר על ענין הרטוראקטיביות, כי בדרך כלל רטרורי אקטיביות פסולה גם לגבי חוקים פיסקאליים וגם לגבי חוקים פליליים. אבל על-ידי כך שמזדקקים לדרך בלתי נכונה מזדקקים גם לחוסר דיוק.

מדוע צריך לומר בדברי ההסבר שהצעת החוק הוצעה כבר במאסר 1962 והציבור כאילו יכול היה לדעת כוונת הממשלה, בעוד שאז מורסמה רק חוברת הסברה ואילו ההצעה פורסמה רק ביוני 1962? אמנם נכון שאז מאסר 1962 שובשו הענינים, ואני חושב שלא זו בלבד, אלא גם האוצר סבל על-ידי זה שלא היו לו כל הכנסות מעסקות ומפעולות שמחמת אי בהירות הפסיקו לטפל בהן.

לבסוף אומר שיש בחוק זה משום התנקשות מיותרת בזכויות הפרט, בזה שאם אפשרים למנהל ולעובדיו להיכנס בכל שעות היום לתחום הפרט ולדרוש כל מיני דרישות. למה נחון הדבר הזה? מצויות חומרות בחוק שהן לדעתי מוגזמות.

אני מבין שאומרים כי אפשר להטיל קנס של 3,000 לירות ושנתיים מאסר על מי שמוסר הצהרה בלתי-נכונה ביודעין, אבל מדוע יוטל עונש מאסר של שנה וקנס של 2,000 לירות על מי שאינו מוסר ידיעה, או על אי-דיוק מסויים? והרי אין בזה עבירה ביודעין, וייתכן אפילו שהדבר נגמר על-ידי איהבנה.

על כן אני אומר בסיכום: לא נציע היום להתחיר את החוק לממשלה וגם לא נצביע בעדו. אנחנו נצביע בעדו רק לאחר שהוא יבורר בוועדת הכספים או בוועדת החוקה, חוק ומשפט, דבר שאני ממליץ עליו ורק אם נראה בו חוק אשר ידאג לגביית מס מאלה שהמס מגיע מהם ויגן על הזכויות של אלה אשר צריך להגן עליהם. אינני רוצה שהגנה זו תבוא בדרך ששר האוצר יוכל, לפי סעיף מסויים, לפטור אדם מתשלום המס — אם זה בעל דירה קטנה או בעל שיכון. למה צריכים בדברים כאלה להיעשות בצורה של חסר ולמה לא יהיו קבועים בחוק?

היו"ר נ. ניר-רפאלקס :

חברי-הכנסת קושניר, עברת על זמנך, עליך לסיים. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת ביבי.

כדי ליצור יצירה „נפלאה“ זאת, כבר גרמו לאוצר המדינה הוצאות מרובות, ואילו ההכנסות — מי ישרן.

יימצאו מעטים שלא ייהפכו לעבריינים כאשר יבואו לעשות עסקות לפי חוק זה. מי יוכל לעמוד — ואיני דואג לבעלי ממון ולבעלי עסקים, שיתנו ודאי לחמוק מבעד לערפול של הסעיפים — בריבוי ההצהרות והמועדים לנתינתם הקבועים בחוק, בחוסר הוודאות לגבי השומות שיכולה להימשך שנים ודבריישות רבות אחרות.

אסתפק בהצבעה על כמה מהקשיים, אשר יעידו עד כמה מסורבל החוק בחומרותיו המיותרות, מבלי שיהיה בהם כדי לסייע לריבוי המס ולקבלת מס אמת — ואמנה כמה מאלה.

ראשית, ענין השומה. הצעת החוק מאפשרת לעשות שומה זמנית ולדחות את השומה הסופית למשך שנה שלמה. ולא די בכך, בא סעיף 67, המאפשר למנהל, גם ביזמתו הוא, לתקן שומה תוך שלוש שנים, אם נתגלו עובדות שיש בהן כדי לשנות את סכום המס או אפילו כשנתגלה טעות סופר, מבלי לפרש מה הן אותן העובדות, מי גרם לכך ומדוע אי-אפשר היה לבררן קודם. ולא די אף בכך. קיימת גם אפשרות לפי סעיף 68 של הצעת החוק לעשות שומה חדשה אפילו תוך שש שנים, אם שוכנע המנהל כי המוכר מסר הצהרה בלתי-נכונה שהיה בה כדי לשנות את המס. כיצד שוכנע המנהל, על יסוד מה שוכנע, אם על יסוד מסמכים בדוקים, יסוד משפטי או אחר — על כך לא נאמר דבר ולא ברור מדוע דווקא שש שנים ולא חמרת ולא יותר. אך גם תקופה זו אינה מסיימת את הענין, כי הרי יש לשער שבמקרה זה יש אפשרות של הגשת ערעור, קודם למנהל ואחרי כן לוועדת ערר וממנה גם לבית המשפט העליון — שוב זמן מרובה, ומה גם שלא נאמר בחוק תוך כמה זמן צריכה ועדת ערר לסיים את עבודתה. ענין השומה יכול אפוא להימשך שנים לאין ספור. התוצאה היא, שאדם אינו יכול לסיים עסקה רגילה במשך זמן קצר ואף פעם לא ידע אם אמנם סיים אותה ואם לא יהיה חייב במסים נוספים. מי יכול להסכים ששיח ושיג רגיל בין הבריות יימשך שנים. יותר משיח בזה משום דאגה להכנסות ומשום תשלום מס אמת, יש בזה משום ריפוט עצבים וגרימת הוצאות לאורח, כי הרי אפילו אם הנוגע בדבר יצליח לסלק את חששותיו או חשדותיו של המנהל ועוזריו, ביתניים יצטרך להיעזר בעורך-דין, במומחים, על מנת להוכיח את צדקתו, ויהיה בזה משום הפסד ממון רב.

ונוסף לכל זאת יכולה להיות השומה ענין שבשרירות, כי אין המנהל חייב להתחשב בהצהרות ובנתונים שנמסרו לו, אף על פי שאותן הצהרות מחייבות את מצהיריהן, ואם אינן נכונות גם גוררות קנס ומאסר. במקום נתונים מציארי-תיים תבואנה השערות שהן לא תמיד מציאותיות, והאזרח יצטרך להשקיע טרחה מרובה בבירורים ובהליכים משפטיים כדי להוכיח את צדקתו. וכי למה לא יקבלו הצהרות שמלבד האחריות הכרוכה במסירתן אפשר יהיה לתקנן מבחינה פיסקאלית, וחון מזה הרי קיימות גם אפשרויות של הגשת תביעות על הצהרות בלתי-נכונות?

נוסף לכל אלה בא עוד סעיף 94 של החוק, הנותן אפשרות לשר האוצר, הממונה על חוק זה, להתקין תקנות שונות למיניהן, אשר שוב יקבעו עקרונות לגבי השוניה.

מכיוון שזמני מצומצם, אעיר עוד כמה הקרות בלבד, בנוסח טלגרפי.

קודם כל, יש בחוק משום הרעת זכויותיו של הקונה. אמנם החוק מטיל את מס השבח על המוכר — וכבר העירו

— חוק מס שבח מקרקעין (ביבי, ניר-רפאלקס); חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (ניר-רפאלקס, בדר) —

מורדכי ביבי (אחדות העבודה—פועלי ציון):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה. במסגרת 8 הדקות שיש ברשותי, ברצוני להעיר הערה מרכזית אחת, הערה סוציאלית בעיקרה ולא פיסקאלית.

אני סבור שהחוק, נשוא הדיון, לא זו בלבד שהוא צודק, אלא גם חיוני. זהו אחד החוקים הצודקים ביותר, אשר בהעדרו מתאפשרת התעשרות בלתי-מוצדקת בהחלט; והיות ובחוק הקיים נמצאים פגמים חמורים רבים, לדעתי, לכן עשה חסד שר האוצר עם כלל הציבור שהביא חוק יותר מושלם, אם כי פה ושם יש גם ליקויים שונים. אני סבור שהשאפה הקיימת לציבור פיסקאלי בחוק זה היא מרחיקת לכת במידה כזו, שזה יפגע בהכרח בכמה מאלות סוציאליות, שאף אחד מאתנו אינו יכול להתעלם מהן.

בדרך כלל מקובל בארץ, כאשר מדברים על המצב המשפחתי, לראות את המשפחה הממוצעת כבת 4 נפשות. דבר זה ניטע בהכרתו של כמעט רוב הציבור בארץ, ואם חושבים על משפחה, לרוב רואים בעיני רוחם משפחה בת 4 נפשות — ואת הכל בניגוד על בסיס זה.

לשמחתי הרבה המצב הוא שונה. יש חלק ניכר של משפחות בארץ אשר גודלן אינו במסגרת של 4, ואף לא במסגרת של 8 נפשות, כי אם לפעמים גם יותר מזה. לכן סבור אני שטעות עשו מנסחי החוק — ואולי גם לשר האוצר יש חלק בזה — שלא הביאו בחשבון את המימד המשפחתי בתוך הדירה לצורך חישוב מס שבח מקרקעין.

יש המבקשים שהפטור יחול על גודל מסויים של דירה: יש הרוצים לקבל פטור על דירה סטנדרטית. אינני יודע מה זאת דירה סטנדרטית בלשון חוק כזה. אם למישהו יש דירה של 60 או 70 מטר מרובעים וזהי דירה סטנדרטית, ואם הוא מוכר את הדירה ומקבל שבח, והמדובר במשפחה בת 2 נפשות בלבד — מועד יש לפטור את בעל הדירה ממס שבח? לעומת זה יכול להיות מקרה אחר, והוא המקרה שאני

רוצה להעלותו כאן: זוג אשר גישה לפני כעשר שנים, גר בדירה בת חדר אחד והמשפחה הזאת כוללת היום 6 או 8 נפשות. מי מאתנו יכול להעלות במחשבתו שמשפחה כזאת צריכה להוסיף ולגור בחדר אחד? מי מאתנו יכול להשלים עם העובדה שמשפחה כזאת, אשר כלולו חושבים שהיא צריכה להיטיב את תנאי מגוריה — אחרת יהיו ליקויי ופגיעה בגופה ובנפשה — צריכה לשלם מדל רכוש זה מס שבח מקרקעין? ובמקרה כזה אני שם את הדגש.

אני סבור שגם אם סוגיה זו אינה כלולה בחוק, יש אפשרות שהוועדה תדון בה, תספד בה ותכניס סעיף מיוחד אשר יספד בפטור לפי גודל המשפחה. אפשר לקבוע כממוצע 3 נפשות לחדר. אם משפחה היא בת 10 נפשות, יש לה 3 חדרים והיא רוצה להיטיב את תנאי מגוריה — תהיה פטורה ממס זה. אחרת יהיה בכך עוול משווע, ובסופו של דבר המדינה תשלם את המחיר, באם לא נדאג לתקן את החוק בעוד מועד.

יש אמנם קאטיגוריה נוספת — וכאן אעיר הערה כללית, שבה אסיים את דברי. כל הזמן מדברים אנו על חיוניות היציב או מהעיר אל הכפר. עליידי סגירה הרמטית הקיימת בהצעת החוק, אינני יודע כמה יזדרזו למכור את דירתם ולשלם מס שבח כדי לעבור אל מחוץ לאזורי ריכוז גדולים, אל אזורי הפיתוח.

סבור אני כי אם ישנה עוד זרימה קלה של אנשים מן העיר אל אזורי הפיתוח, הרי בעקבות הסגירה הרמטית הזאת עלולה גם היא לחזול.

באופן כללי אני מחייב את החוק הזה, ואם שתי ההצעות שהעליתי התקבלנה, הרי אין לי אלא לברך את שר האוצר על שהביא חוק זה לכנסת.

הי"ר נ. ניר-רפאלקס :

תשובת השר תינתן באחת הישיבות הקרובות.

ז. חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ג — 1962

(המשך הדיון)

הי"ר נ. ניר-רפאלקס :

אנחנו חוזרים לסעיף ח' בסדר-היום: חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ג—1962. הדיון הוא אישי, במסגרת של 10 דקות לנואם. רשות-הדיבור לחבר-הכנסת בדר, ואחריו לחבר-הכנסת ברנשטיין.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת. זהו חוק מוזר מאד, אם כי הוא קצר, ואיננו ארוך כמו חוק מס שבח מקרקעין.

החוק מכיל שני סעיפים. האחד אומר: "תקנות ההגנה (כספים), 1941, יעמדו בתקפן עד יום י' בניסן תשכ"ו (31 במארכ 1966)". והשני אומר: "תחילתו של חוק זה ביום ז' בניסן תשכ"ג (1 באפריל 1963)".

מ' 1941 עד 1966, פירושו 25 שנים. ועל אילו שעות חירום, למען השם, מדברים כאן? אני מכין שבעברית טובה "שעה" — לא דווקא שעה היא. אבל מדוע קוראים לזה שעת חירום? ודבר מוזר ביותר הוא ששעות חירום אלה אינן קיימות כלל, על כל פנים לא כיום.

אנחנו נמצאים במצב מוזר מאד. אין לנו די מים, אך יש לנו די חלב. אומרים שאין לנו די חקלאים, אך יש לנו

יותר מדי ירקות. ומובלות אינן המקום שם צריכים הירקות לגמור חייהם. אולם הדבר המוזר ביותר מכל אלה הוא כי למשק המדינה אין די לירות; דורשים מסים חדשים; אי-אפשר לאזן את התקציב; יושבת ועדת שרים האומרת למשרדים: עליכם להגביל את הוצאותיכם וכי; אולם יש יותר מדי דולרים. הגענו לכך שהאוצר מוציא הרבה כספים, ולא רק לירות, כדי שאנשים חס וחלילה לא יביאו ארצה דולרים ולא ימירו אותם.

אומרים ליהודי: רבי יהודי, אתה רוצה להביא עשרת אלפים דולר לארץ? אל תעשה זאת, למען השם, כי אנחנו מוכרחים לשלם לך 7%, 6%, על דולרים אלה; נחזיר לך דולרים אלה בכל רגע, מכל מקום תוך שלושה עד שישה חודשים, ובלבד שלא תמכור לנו דולרים אלה בלירות. זהו המצב.

יתר על כן, נעשים ממש מאמצים כדי שאנשים ירצו להוציא דולרים מן הארץ. איה אותם הימים כאשר אדם אשר יצא מן הארץ קיבל 5 דולרים; אחר-כך 100 דולר; 150 דולר; אחר-כך התירו להוציא 400 דולר אחת לשנה. עכשיו אומרים לאנשים: צאו ככל שתרצו, בכל פעם תקבלו 400 דולר. וזה הולך ומתקדם. כל זאת מפני שיש בארץ יותר מדי דולרים, ואילו לאוצר דרושות לירות.

חיים או במשטר של פיקוח תחת השם של שעת חירום. אצלנו יש תמיד שעת חירום; לפחות למטרת חוק זה. הייתי מציע שיהיה כתוב בתחילת החוק: למטרת חוק זה, רואים את מצב המדינה כמצב חירום.

הנימוק לקיום הפיקוח הוא גם כיום, כפי ששמענו מפי שר האוצר, הסכנה של הוצאת הון או הברחת הון לחוץ לארץ. וכאן הזכיר גם הוא שהגרעון במאזן המסחרי עודנו גדול. אשר להוצאת הון לחוץ לארץ או הברחת הון לחוץ לארץ, כל אדם במדינה המתעניין מעט בעניינים האלה יודע, שדווקא באותם הימים כאשר עדיין היה יסוד לחשש מפני הברחת הון — הגיעה ההברחה, לכל הדעות, לממדים ניכרים. ואם נשים לב למשל להקצבה של מטבע-חוי' לנסיעות, בראשונה זה היה מעט מאד, אחר כך הגיעו ל-100 דולר לנסיעה, כיום כבר מקציבים 400 דולר לכל נסיעה. אמנם עם 400 דולר כשנוסעים למרחקים, אי אפשר לעשות "קפיצות גדולות", וכאשר ההקצבה היתה עוד יותר קטנה — על אחת כמה וכמה. ההנחה היתה שהממשלה, המפקחת על המטבע, ידעה שהאנשים שנסעו למרחקים היו צריכים שם למצוא את היציאה הנסיעה או מהלוואות מקרובים או באיזה אופן שהוא, או, קרוב לוודאי, מהון שלהם שנמצא בחוץ לארץ. אבל כיום הפתח מהברחת הון מן הארץ אינו אלא פתח-שווא, כי לשם מה יבדחו כיום הון לחוץ לארץ? כל המנהלים של המדיניות המוניטרית והכלכלית שלנו "בוכים" על דם מטבע-חוי' שזורם לארץ, וכבר חושבים על אמצעים — ואף מקיימים אמצעים — שחס וחלילה לא יומר כל הכסף שבא מבחוץ ללירות ישראליות, מתוך הנחה — שאינני חושב שהיא נכונה — שהכסף הרב יעלה את המחירים. אני חולק על כך. אני יודע שזוהי דעת נגיד בנק ישראל מר הרורביק, כבר במשך שנים הוא מבסס על הנחה זו גם את הגבלת האשראי. אני אינני מאמין שבו כרגע שיש עודף של הדיצע על הבני-קוש, המחירים עולים. מרוב כסף ביד הציבור, אולי אפשר לומר שהם משלמים ביתר קלות את המחירים הגבוהים, אבל על כל פנים, אם יש כלי-כך הרבה כסף — אם כי מצד אחר מאזונונים על חוסר הון, פה יש מיסטיקה מסויימת שאינני מעו להסבירה — עם כל הכסף הרב שזורם פנימה, כלום יש מקום לפחד מהוצאת הון מן הארץ, ולשם מה יציאו? זה דבר אחר.

דבר שני, זהו הגרעון במאזן המסחרי. גם אז, בזמנו, היה זה אחד הנימוקים, וביתחיים באמת גדל הגרעון לא מעט ומוסיף לגדול; זהו ענין רציני מאד, אבל לא מבחינת המטבע, מפני שמאזן התשלומים שלנו — ותמיד מערעבים את שני הדברים — הוא מאוזן. את הגרעון שנוצר אנו משלמים בכספי תרומות ובכסף חוץ והלוואות; אבל מאזן התשלומים שלנו, שהוא הקובע בענין זה, הוא מאוזן. לשם מה איפוא לקיים פיקוח?

אני רוצה להוסיף עוד הערה על הליברליזציה. שר האוצר צר הדגיש — לא בפעם הראשונה היום — שכבר יש מידה ניכרת של ליברליזציה בפיקוח על המטבע. אני, כחבר במס' לגה הליברלית, אודה כמובן מאד את המלה הזאת. אבל הליברליזציה רק גרמה שהפיקוח והתנאים של הפיקוח נעשו הרבה יותר מסובכים מכפי שהיו. היה זה לפני שנים אחדות, אינני זוכר בדיוק כמה, כאשר הממשלה החליטה לתת אפשרות להחזיק הכנסה במטבע-חוי' בחשבון פמי"ז. באתי פעם בענין כזה לבנק הלאומי ושאלתי שאלה מסויימת. הם אמרו לי: אנחנו כל יום ויום מקבלים הוראות חדשות מן האוצר, אבל אתה כחבר נכנסת צריך להתמצא. המצב מבחינה זו לא השתפר, וגם את זאת אני יכול להגיד מתוך נסיוני. על כל

במצב זה לא הייתי מתפלא אילו היה האוצר מטיל למשל מכס על יבוא דולרים; או אולי — איסור על יבוא זה; או אולי היה מטיל פיקוח פתח — פיקוח על יבוא מטבע-חוי' לישראל הדרוש רשיון. הון הייתי מבין. במקום כל אלה, מאריכים אותן תקנות אומללות אשר אין להן כל תוכן ואשר איש אינו מרגיש בהן. אומרים — הכוונה למנוע הוצאת הון מן הארץ. האם זוהי הבעיה? למנוע הוצאת הון מן הארץ? הרי אתם משתדלים למנוע הבאת הון ארצה במטבע-חוי'. אולם לתקנות אלה יש בכל זאת השפעה אחת, והיא — פסיכולוגית.

די להגיד לאדם: אסור לך לצאת או להיכנס, וזאת הם נרשה לך, כדי שירצה להיכנס. במדינת ישראל דרושות כיום תקנות כספיים; אילו היה זה חוק, היו אומרים לי: זוהי מסגרת שכמעט אין אנו משתמשים בה. דבר זה הייתי יכול בקושי להבין. אולם, אומרים שאלה הן תקנות לשעת חירום. למען השם, איזו שעת חירום קיימת לגבי מטבע-חוי'? שעת חירום בכך שמביאים ארצה יותר מדי דולרים, כפי שאנחנו שומעים מפי נגיד בנק ישראל מר הרורביק; שעת חירום בכך שיש המרת מטבע-חוי', וזה גורם לעליית אמצעי תשלום, ועליית אמצעי התשלום גורמת להתייקרות; והתייקרות גורמת לדרושות שכר; ודרושות שכר גורמות להתייקרות; ודרושות שכר יחד עם התייקרות גורמות לצורך בהעלאת מסיים; והעלאת מסיים שוב גורמת... וכו', וכו', וזה כל האסון — המרת מטבע-חוי'; מצב זה אפשר לכוונת "שעת חירום"? איזו שיגרה היא זו?

אדוני שר האוצר, הגיע הזמן לשים קץ לפיקוח על המטבע, וכדי לשים קץ לפיקוח על המטבע, צריך לבטל תקנות אלה. הייתי מסיים בואת, אבל יש לי עוד הערה קצרה, מסביב לאותה שנת 1966.

לשם מה הוכרז הפיחות? באותם ספרים שאפשר ללמוד מהם משהו, קראתי כי פיחות כוונתו לאזן תשלומי חוץ ולמנוע צורך בפיקוח אדמיניסטרטיבי. כאן יש לנו איפוא תעודה שהפיחות עם כל הוועועים שהיו, הוויים והיוו, לא הועילו, ועד 1966 תימשך שעת החירום.

מה יקרה ב-1966? אני מבין שב-1965 תהינה בחירות. אני מבין שהדבר שאני חושב עליו, ואני מבין שמר אשכול יודע על מה אני חושב, לא יקרה בשנת הבחירות. אני מבין שלא יקרה גם שנה לפני הבחירות, בברים אלה קורים, בדרך כלל, אחרי הבחירות. האם שנת 1966 יש בה משום רמז? אם זאת אמרתי, הכל אמרתי. וכדי שלא יחשוב אדם שזוהו רמז, וכדי שלא תהיה שעת חירום זאת, וכדי שנעמיד את המשק בהקדם האפשרי על היסוד הכריא של אמון וחופש מטבע, לא רק להלכה אלא גם למעשה, אני מציע להתזיר חוק זה לממשלה.

הי"ר נ. ניר-רפאלקס:

רשות-הדיבור לאחרון הנואמים — חבר-הכנסת ברנשטיין.

פרץ ברנשטיין (המפלה הליברלית):

אדוני היושב-ראש, נכנסת נכבדה. ההצעה שהגיש שר האוצר בהצעה של שגרה, להאריך את תוקף התקנות לשעת חירום (כספים) לשלוש שנים נוספות, מזכירה לי קצת היסטוריה, ואינני מתבייש להגיד שבשנת 1952, זמן קצר לפני שהציונים הכלליים דאז ניהלו משא-ומתן על כניסה לקואליציה, הציעתי אני כאחד הסעיפים שני ההסכם שיבוטל הפיקוח על המטבע. אמרו לנו מהצד השני שניהלו את המשא-ומתן: לא, עכשיו בלתי-אפשרי הוא לקבל זאת כתנאי; אבל אנו ממכימים להקים ועדה לבדיקת הדבר. ובכן, הרכיבו ועדה, שמראש היה ברור שיהיה בה רוב נגד ביטול הפיקוח. מאז

חבר-הכנסת ברנשטיין שאל: האם אתה מציע להאריך זאת ל-25 שנה, לנצח נצחים? קיים חוק שעלימיו פעלנו עד עכשיו. מי מרגיש בפקיח הזה? משקיעים זרים? אני יודע ועד שעוד לא נתקלתי בשום מקום במשך השנים הללו — חברי וידידי השר ספיר ואנוכי מכתמים רגלינו מעיר לעיר, מממלכה אל עם אחר, לא נתקלנו בשום מקרה שיבואו אלינו בטענות ויגידו: אי-אפשר אצלכם להשקיע מפני שיש פיקוח על מטבע-חוץ. ואתם יודעים את כל התכניות שיש לנו להשקיע, זה אינו משיפע על משקיעים זרים, אשר מתכוונים להשקיע כאן עשרות מיליוני דולרים. ויש כאלה שמכניסים כסף ומוציאים. אפילו הגענו לידי כך שקודם היינו משלמים 6% ריבית ועכשיו הורדנו קצת את הריבית. גם גדולים מאתנו עושים דברים כאלה. איני רואה שהדבר מניק. בכל אופן, אין זה ענין של פיקוח או חוסר פיקוח.

אדם חייב לשאול עצמו, במה זה מזיק אם זה קיים. הלוואי ולא נצטרך. יש כמה דברים שיש להם ערך, ואמרתי זאת גם בדברי הפתיחה שלי. חבר-הכנסת ברנשטיין אמר שהוא מסכים לתקופה של שנה אם לאחר מכן יביטל הדבר. אני הייתי מוכן לעשות אתו עסקה ולהציע שנתיים וגם אז היה מסכים. כלום יודעים אנו מה יהיה המצב בעולם בעוד שלוש שנים? איננו יודעים. כאשר אני מסתכל במדינה שכנה, שתוך ימים אחדים הוציא משם 300 מיליון דולר לרגל המצב בעולם, אינני יכול להישאר קטן. בימים אלה היינו עדים למשברים בקובה ובהודו, ומחר מחרתיים איננו יודעים באיזה חלק של העולם יפרוץ משבר.

בארצות כמו אנגליה, צרפת ואפילו שווייץ, נוהגים בהתאם לחוקי הפיקוח. הוא הדין לגבי בלגיה, הולאנד ודנייה. ייתכן שהדבר קיים גם בארצות אחרות. מה יסיפן לנו החפזון הזה? האם זהו הדבר היחידי שעלינו לעשות? הדבר אינו נוגע ואינו פוגע באיש. יש לנו מכשיר המאפשר לעשות שינויים ובתוך המסגרת להרחיב או לבטל פיקוחים. ייתכן שביטול הענין יצמת מתוכו. השכל הישר מחייב שהמסגרת תהיה קיימת, ואפשר בתוך המסגרת הזאת לבטל את התוכן, אם רוצים בכך.

מפני כבודם של שני חברי הכנסת שטרוח לעלות על הבמה ולדבר על נושא זה, העירו את הערותי. אני בכל זאת בעד העברת הצעת החוק לועדה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים, והשניה, להחזיר אותה לממשלה. אני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים — 27

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה — 9

נמנעים — 5

ההצעה להעביר את הצעת החוק לקיום חוקף של תקנות ההגנה (כספים), תשכ"ג—1962, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

הודעה לחבר-הכנסת סנה בשם הנמנעים.

פנים, הליברליזציה הזאת לא הפחיתה כלל את הנזק שמביא הפיקוח עכשיו — גם בעבר, אבל עכשיו בוודאי — למדינה ולכלכלתה.

אני אומר זאת אף למרות העובדה ששר האוצר הזכיר מדינות חזקות יותר, והכוונה לאנגליה, שהרי אין זה חל על ארצות אחרות מבין הארצות החזקות. אין זה מתפקידי לשפוט את המדיניות של אנגליה. אבל אצלנו תמיד אומרים: בחוץ-לארץ זה כך וכך, ובכן אנו צריכים לעשות כך. או שאומרים: מדינת ישראל זהו מקרה מיוחד בפני עצמו, אין מקום להשוואות עם מה שנעשה בעולם. אבל בענין זה, לפי דעתי, צריך לשפוט אך ורק באופן מפורט בהתאם לעובדות ולמצב, ולהסיק מסקנות לפי כוח שכלי מסויים. שאמנם לא תמיד מעריכים אותו אצלנו, לפי השכל הישר. אצלנו יש בכלכלה דווקא הרבה מן המיסטיקה.

אם נשקול את המצב ואת הסכנות המשוערות, שאינן נובעות מביטול הפיקוח, ואת התועלת שלדעתי בלי כל ספק תצמח מביטול הפיקוח, הרי תתעורר גם השאלה: מה נעשה במנגנון. אבל גם זו איננה שאלה קשה כל-כך. וכאן אני בא לידי מסקנה, אמנם לא בפעם הראשונה, אבל גם היום אני בא לידי מסקנה שצריך לבטל את הפיקוח על מטבע-חוץ. אם הממשלה או השר סבורים שאי-אפשר לעשות זאת ביום אחד, מאחר שיש אולי כל מיני דברים טכניים הקשורים בכך, ואומרים לנו: תנו לנו עוד שנה כדי שנוכל תוך השנה הזאת לחסל את הפיקוח, — אז נסכים לקבוע שנה. אבל שלוש שנים — בשום אופן לא.

שר-האוצר ל. אשכול:

לו אמרתי: תן לי שלוש שנים כדי לגמור את הענין, אני בטוח שהיית מסכים.

פרץ ברנשטיין (המפלגה הליברלית):

לא. שנה — כן.

היו"ר נ. ניר-רפאלקס:

רשות-הדיבור לשר האוצר.

שר-האוצר ל. אשכול:

אדוני היוזב-ראש, כנסת נכבדה. אני אפילו התפלאתי, ואני מקנא ביצר הרע של שני חברי הכנסת הנכבדים, שמצאו לנכון בפעם הכריזך לחזור לוויכוח הזה. ורק מפני הכבוד אומר כמה משפטים לסיכום הויכוח לפני ההצבעה.

איני רואה צורך, ולכן יאמינו גם המשיגים, לעמוד כאן ולהסביר מה זה חירום. אני חושב שהכל יסכימו אתי שמוטב שלא אעשה זאת, אבל אם יפשפשו היטב בלבם, אולי בעצמם יתנו הסבר לכך.

הוא הדין לגבי הסכנות. אין לי כל ענין להראות מה הן הסכנות במקרה שירצו להוציא כסף או לא ירצו להוציא כסף. איני צריך ללמד על כך מעל במה זו. אני יודע דבר אחד, שמאחת המדינות השכנות, ולא לפני דורות, ביום אחד או בש"ב רבע אחד הוציאו 300 מיליון דולר. אני מסתכל בשכנים, ואני אומר: טוב. לעומת זאת אני שואל: למי זה מניק, ומי מרגיש בכך אם זה קיים? אם אמנם אמר חבר-הכנסת בדר ברצינות: לו בא שר האוצר אשכול והציע מסגרת חוקית שבה נסתדר, — אני שואל: מה ההבדל בין מסגרת חוקית ובין מה שמציעים עכשיו?

ישיבה קפ"ז, ו' כסלו תשכ"ג (3 דצמבר 1962)
 — חוק לקיום תוקף של תקנות ההגנה (כספים) (סנה, ניר־רפאלקס) —

תמש בהן. מאחר שהממשלה אישרה את מה שהיא עושה בפועל, שהיא איננה עושה כל שימוש בתקנות אלה ונהגת לפי רצונם של הליברלים וחירות — לא הצבענו בעד הארכת תקנות אלו כדי לא לתת גושפנקה לעשיית סלסתר את התקנות, שמאחוריהן מסתרת הממשלה בביצוע המדיניות הכלכלית והפיסקלית של מפלגות הליברלים וחירות. לכן נמנענו מהצבעה.

היו"ר נ. ניר־רפאלקס :
 הישיבה הבאה מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

משה סנה (מק"י):
 אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. לא השתתפנו בוויכוח, אבל הקשבנו לו. הוויכוח הוכיח שבעצם אין ויכוח לשר האוצר עם חברי־הכנסת ברנשטיין ובדר. הוא השיב להם שהוא מבצע למעשה את המדיניות שלהם, ומה איכפת להם אם קיים כלי כזה שאין משתמשים בו, מכשיר הדומה לנרות חנוכה: תקנות אלה — אין לנו רשות להשתמש בהן, אלא להאריכן בלבד . . .

כדיונים קודמים הסברנו, שאנו סבורים שתקנות אלה נחוצות כדי להגן על המשק הלאומי מפני עיסקאות ספספסיות במטבע־חוץ. אבל הוראות אלה דרושות על מנת להש-

הישיבה ננעלה בשעה 20.25.